

Klimaatadaptatie: Risicodialoog

Gemeenten Zeeuws-Vlaanderen:
Hulst, Sluis en Terneuzen

Dataverzamelingsperiode: 10 juni - 9 juli 2020

Gemeente Hulst

Hans Raanhuis

Gemeente Sluis

Mark Verhoosel

Nathalie de Schepper

Gemeente Terneuzen

Anika Boeije-Luteijn

Glenny Davidse

Onderzoekdoen.nl

Jelmer Baken MSc

Maud Groot Beumer MSc

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 3
2. Overzicht alle thema's	p. 4
3. Respondenten	p. 6
4. Wateroverlast	p. 9
5. Droogte	p. 19
6. Hitte	p. 31
7. Overstromingen	p. 42
8. Afsluitende vraag en tips van inwoners	p. 44

1. Inleiding

In opdracht van de gemeenten Hulst, Sluis en Terneuzen, heeft Onderzoekdoen.nl een online onderzoek uitgevoerd onder de inwoners van deze drie gemeenten. De vragenlijst die aan de inwoners is voorgelegd gaat over de volgende vier thema's:

- Wateroverlast
- Droogte
- Hitte
- Overstromingen

De vragenlijst bestaat uit stellingen, meerkeuzevragen en open vragen. Per stelling wordt het gemiddelde van alle respondenten samen en het gemiddelde per gemeente weergegeven. Hoe hoger de score, hoe meer men het eens is met de stelling: 1 = zeer oneens, 2 = oneens, 3 = neutraal, 4 = eens, en 5 = zeer eens. Voor elke meerkeuzevraag wordt er per antwoordoptie weergegeven hoe vaak die optie is gekozen, zowel voor alle respondenten samen, als voor elk van de drie gemeenten. Bij de open vragen en bij de antwoorden die bij de meerkeuzevraag-optie "Anders, namelijk" door de respondenten ingevuld zijn, worden alleen de vaker genoemde antwoorden weergegeven. Voor een volledig overzicht van alle gegeven antwoorden, verwijzen we naar het Excel-bestand.

NB: De 9 respondenten die hebben aangegeven in geen van de drie gemeenten te wonen, worden wel meegenomen in de algemene scores, maar niet in de scores per gemeente.

Naast de online vragenlijst, werd inwoners ook de mogelijkheid geboden om de vragenlijst op papier in te vullen. Respondenten maakten kans op een van de 25 regentonnen wanneer ze de vragenlijst volledig invullen.

De data is verzameld in de periode van 10 juni tot en met 9 juli 2020.

NB: De respondenten jonger dan 16 jaar en de respondenten die geen inwoner, geen eigenaar van een tweede woning, geen ondernemer (agrariër) en geen ondernemer (geen agrariër) in een van de drie gemeenten zijn, werden direct uit de vragenlijst geleid.

2. Overzicht alle thema's

Wateroverlast

- Men vindt het gemiddeld **niet acceptabel als de begaanbaarheid van wegen vermindert** (vooral voor hulpverleners).
- Van de respondenten met een tuin, geeft **46%** aan dat hun **tuin al volledig groen** is.
- **32%** van alle respondenten geeft aan dat er een of meerdere vormen van **waterproblemen zijn binnen hun woonplaats**. Hiervan geeft **50%** aan deze problemen (onder andere) op het **eigen perceel** te ervaren.
- Onder de respondenten die wel eens wateroverlast hebben ervaren op **hun huidige perceel**:
 - Heeft **79% vaker dan één keer** wateroverlast ervaren.
 - Heeft **54% minder dan een jaar geleden** voor het laatst wateroverlast ervaren.
- **24%** van de respondenten **weet niet** hoe ze de **wateroverlast** op hun perceel kunnen **verminderen of voorkomen**.
- **73%** van de respondenten heeft **een of meerdere maatregelen genomen** om wateroverlast op hun perceel te voorkomen.
- **55%** van de respondenten vindt dat de **overheid** (onder andere) het/de **grootste knelpunt(en) in beeld** moet blijven brengen en deze moet proberen op te lossen.

Droogte

- **63%** van alle respondenten geeft aan dat er een of meerdere **problemen door aanhoudende droogte** zijn binnen hun woonplaats. Hiervan geeft **66%** aan deze problemen (onder andere) op het **eigen perceel** te ervaren.
- Onder de respondenten die problemen door aanhoudende droogte hebben ervaren op **hun huidige perceel**:
 - Ondervindt **88% ieder jaar** in meer of mindere mate problemen door aanhoudende droogte.
 - Heeft **80% minder dan een jaar geleden** voor het laatst problemen ondervonden door aanhoudende droogte.
- **44%** van de respondenten **weet niet** hoe ze het **risico op problemen** door aanhoudende droogte op hun perceel kunnen **verminderen of voorkomen**.
- **73%** van de respondenten heeft **een of meerdere maatregelen genomen** om problemen door aanhoudende droogte op hun perceel te verminderen of te voorkomen.

- **78%** van de respondenten vindt dat de **overheid** (onder andere) ruimte moet reserveren om **regenwater op te vangen en vast te houden** voor droge periodes.
-

Hitte

- **52%** van de respondenten geeft aan dat ze hun **huis al hebben aangepast** om hitte zoveel mogelijk buiten te houden. **35%** van de respondenten geeft aan dat ze **bereid zijn hun huis aan te passen** om hitte zoveel mogelijk buiten te houden.
 - **92%** van de respondenten vindt dat het **treffen van maatregelen bij hitte** tijdens evenementen of sportwedstrijden een verantwoordelijkheid van (onder andere) **de organisatoren** is.
 - **54%** van alle respondenten geeft aan dat er een of meerdere **problemen door hitte** zijn binnen hun woonplaats. Hiervan geeft **55%** aan deze problemen (onder andere) in de **eigen wijk** te ervaren.
 - Onder de respondenten die persoonlijk problemen door hitte hebben ervaren:
 - Ondervindt **86% ieder jaar** in meer of mindere mate problemen door hitte.
 - Heeft **81% minder dan een jaar geleden** voor het laatst problemen ondervonden door hitte.
 - **19%** van de respondenten **weet niet** hoe ze het **risico op problemen** door hitte op hun perceel en in hun woning kunnen verminderen of voorkomen.
 - **97%** van de respondenten heeft **een of meerdere maatregelen genomen** om problemen door hitte op hun perceel te verminderen of te voorkomen.
 - **61%** van de respondenten vindt dat de **overheid** (onder andere) **meer openbaar groen moet creëren**.
-

Overstroming

- **7%** van de respondenten is het (zeer) eens met de stelling “*Ik ben **voorbereid op een eventuele overstroming.***”
- **74%** van de respondenten is **tevreden** over hoe de **overheid hen beschermt** tegen overstromingen.

3. Respondenten

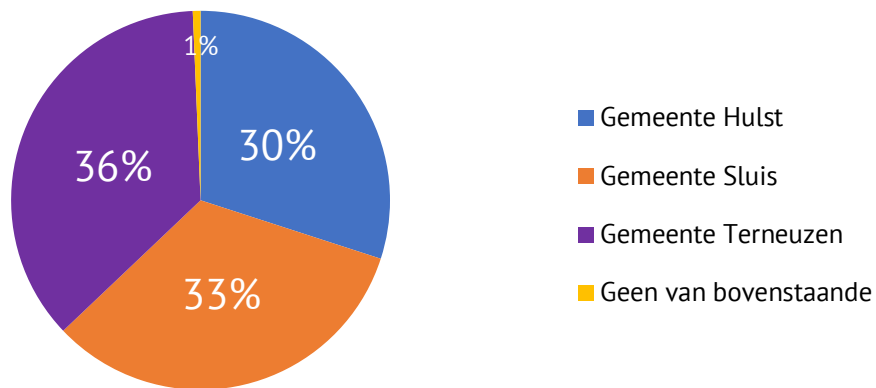
1367 respondenten **begonnen**

1157

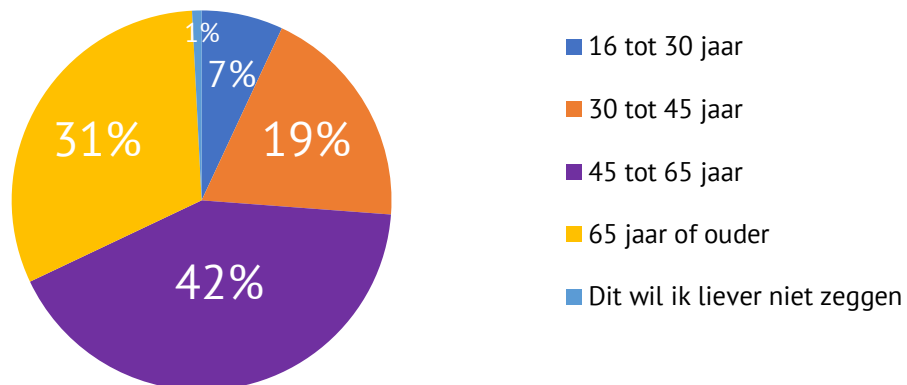
respondenten hebben de vragenlijst **volledig afgerond**

Ik woon in:

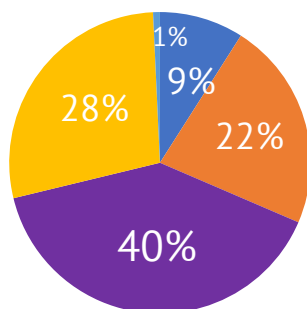
O.b.v. 1367 respondenten

Leeftijd

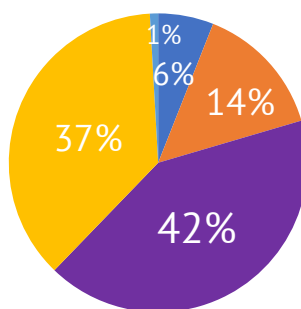

O.b.v. 1367 respondenten

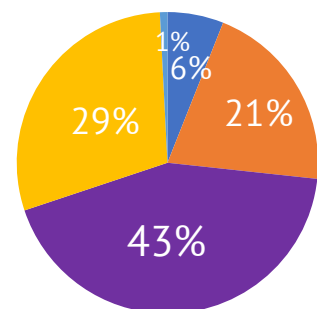
Gem. Hulst

Gem. Sluis

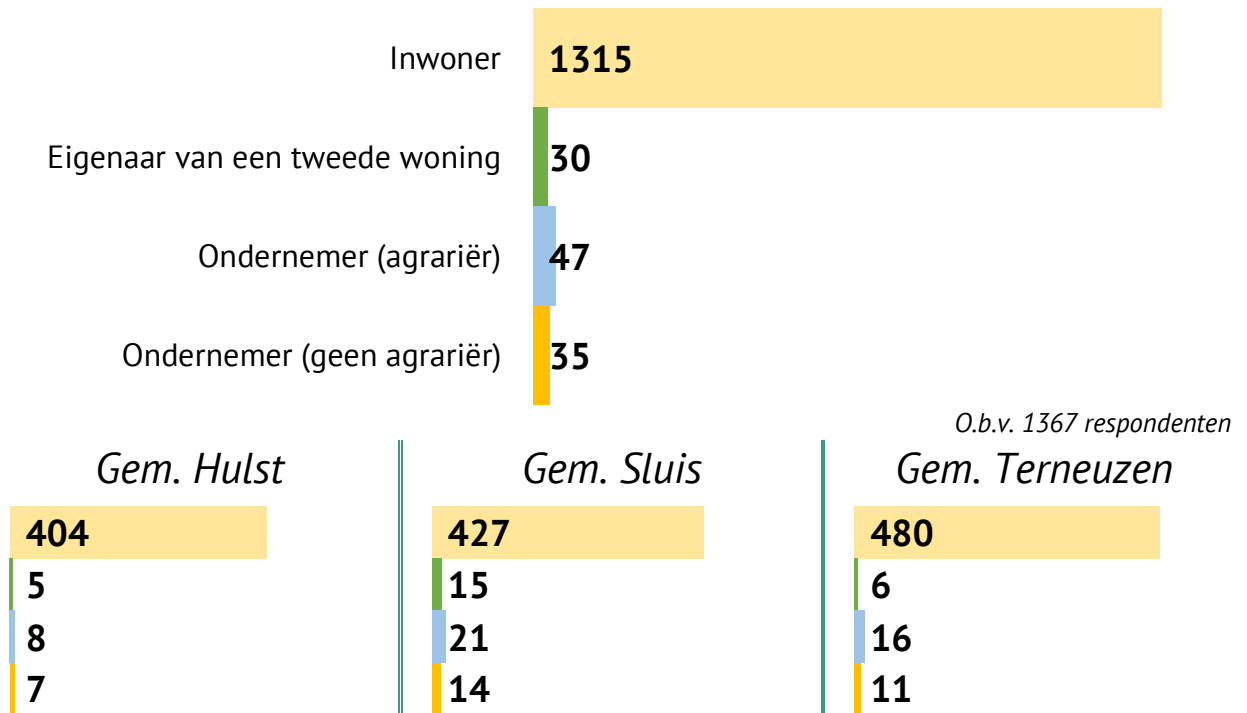

Gem. Terneuzen

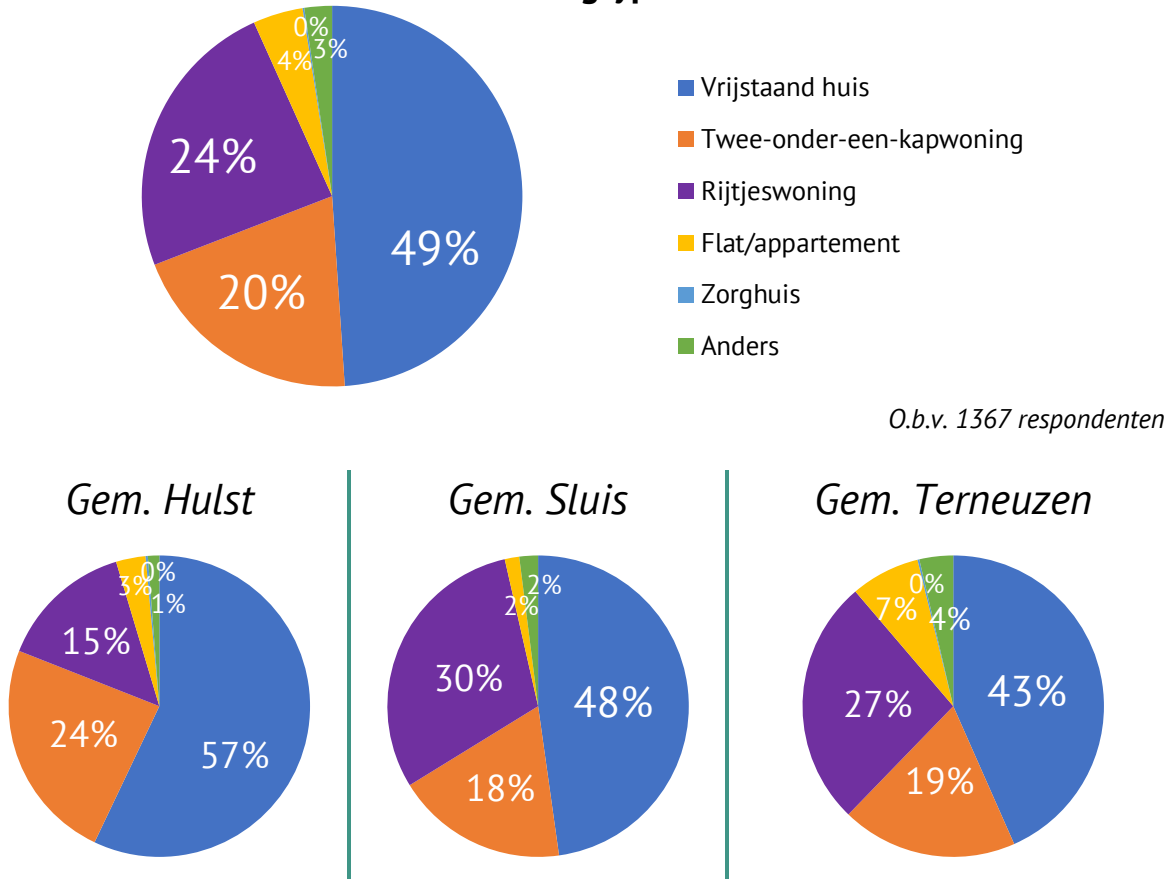

Ik ben ... in de gemeente Hulst, Sluis of Terneuzen.

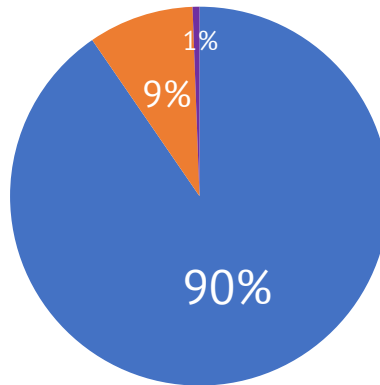
(Meerdere antwoorden mogelijk.)

Woningtype

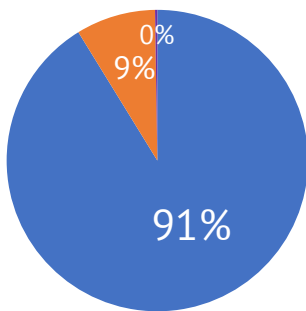
Koop- of huurwoning

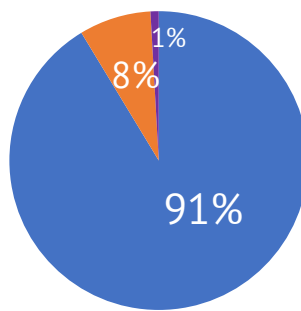
■ Een koopwoning ■ Een huurwoning ■ Anders

O.b.v. 1367 respondenten

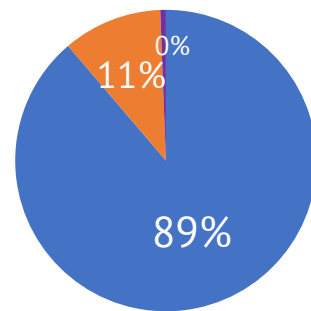
Gem. Hulst

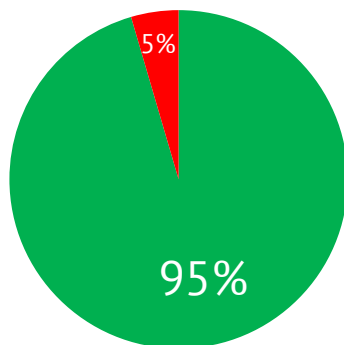
Gem. Sluis

Gem. Terneuzen

Ik heb een tuin.

■ Ja ■ Nee

O.b.v. 1367 respondenten

Gem. Hulst

96% Ja 4% Nee

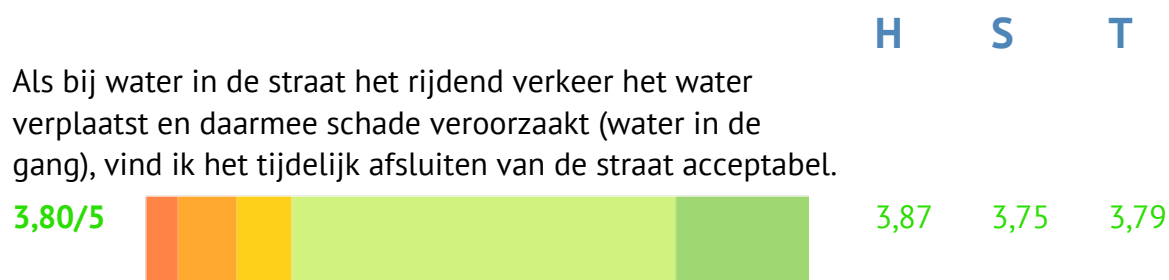
Gem. Sluis

99% Ja 1% Nee

Gem. Terneuzen

92% Ja 8% Nee

4. Wateroverlast

Ik ben bereid mijn tuin (verder) te vergroenen (verharding vervangen door groen) om wateroverlast te voorkomen.*

4 respondenten: "Ik mag mijn tuin van mijn verhuurder niet aanpassen/vergroenen"

584 inwoners: "Mijn tuin is al volledig groen"

*Deze stelling is alleen voorgelegd aan de respondenten die aangaven wel een tuin te hebben.

Ik vind dat de overheid een maximum vast moet stellen voor de hoeveelheid verharding in particuliere tuinen.

Ik vind het acceptabel als regenwater bij hevige regenbuien hinder veroorzaakt op minder belangrijke wegen, als dit betekent dat hierdoor de gemeentelijke rioolheffing niet extra verhoogd hoeft te worden.

Ik vind het acceptabel dat straten blank komen te staan door hevige regenbuien.

Antwoordopties: *Zeer oneens / Oneens / Neutraal / Eens / Zeer eens*

Stelling "Ik ben bereid mijn tuin ..." o.b.v. 1283 respondenten

Overige stellingen o.b.v. 1345 respondenten

H S T

Ik vind het acceptabel als regenwater bij hevige regenbuien enkele uren tot een halve dag op straat staat, als dit betekent dat hierdoor de gemeentelijke rioolheffing niet extra verhoogd hoeft te worden.

2,60/5

2,62

2,53

2,63

Ik vind het acceptabel als regenwater bij hevige regenbuien hinder veroorzaakt op belangrijke hoofdwegen, als dit betekent dat hierdoor de gemeentelijke rioolheffing niet extra verhoogd hoeft te worden.

2,30/5

2,31

2,22

2,35

Ik vind het acceptabel dat de aanrijtijden van hulpverleners door water op straat 25% langer worden, als dit betekent dat hierdoor de gemeentelijke rioolheffing niet extra verhoogd hoeft te worden.

1,98/5

1,91

2,01

2,01

Antwoordopties: *Zeer oneens / Oneens / Neutraal / Eens / Zeer eens*

Stelling "Ik ben bereid mijn tuin .." o.b.v. 1283 respondenten

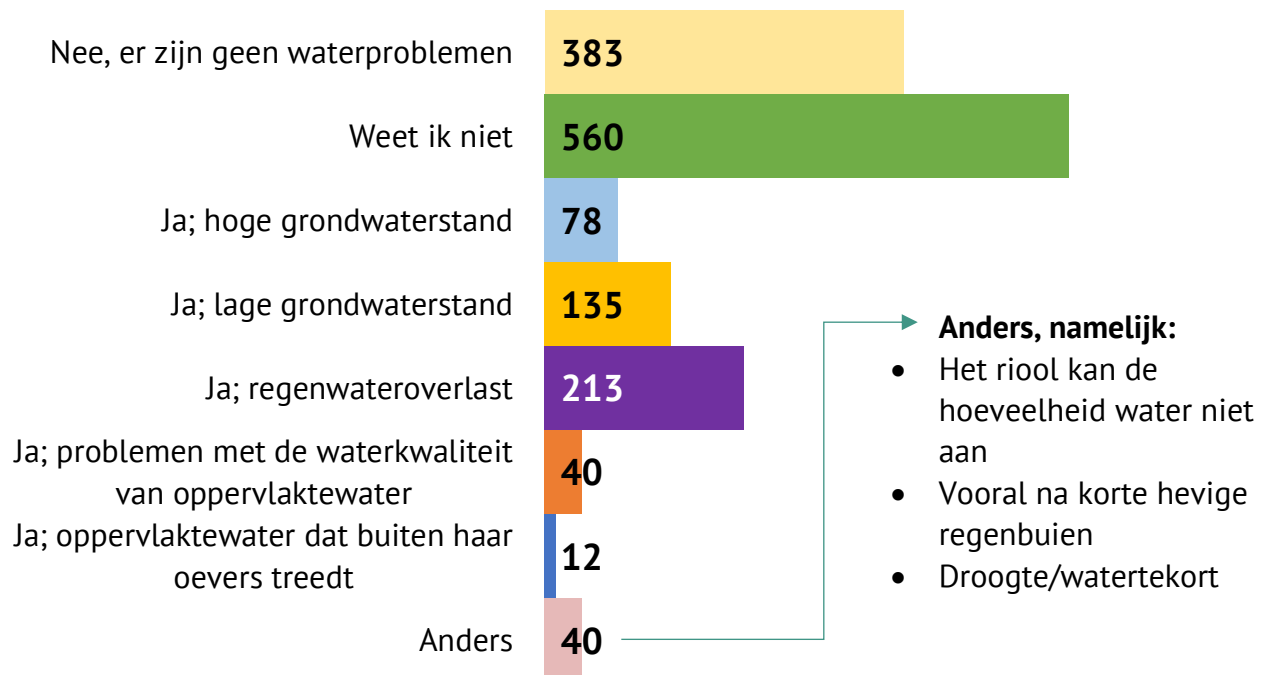
Overige stellingen o.b.v. 1345 respondenten

Men vindt het gemiddeld **niet acceptabel als de begaanbaarheid van wegen vermindert** (vooral voor hulpverleners).

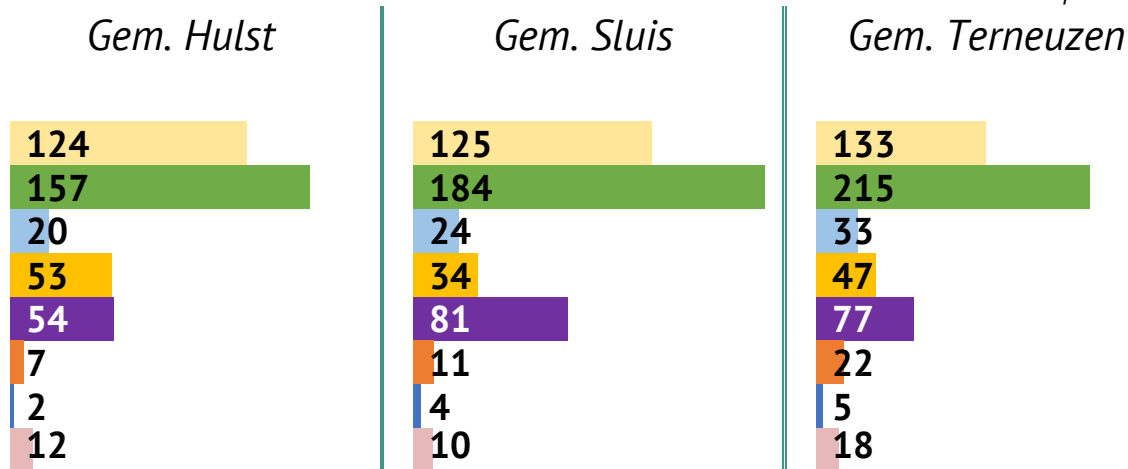
Van de respondenten met een tuin, geeft **46%** aan dat hun **tuin al volledig groen** is.

Zijn er waterproblemen binnen uw woonplaats?

(Indien ja: er zijn meerdere antwoorden mogelijk.)

o.b.v. 1334 respondenten

32% van alle respondenten geeft aan dat er een of meerdere vormen van **waterproblemen zijn binnen hun woonplaats**. Hiervan geeft **50%** aan deze problemen (onder andere) op het **eigen perceel** te ervaren (zie volgende pagina).

Aan de respondenten die aangaven een of meerdere vormen van waterproblemen te ervaren:

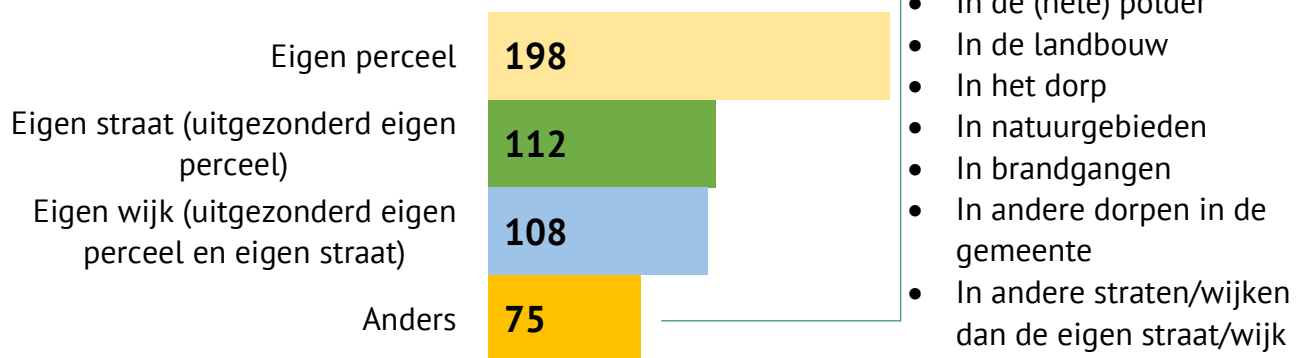
Eventuele toelichting over deze waterproblemen

- De waterproblemen komen vooral door stortbuien (i.c.m. droge/kleigrond)
- Riolering kan de hoeveelheid water niet aan
- Blank staande straten en brandgangen
- Water loopt slecht weg
- Verzakkingen
- Water in de kelder en last van optrekkend vocht in de woning
- Wateroverlast door hoogteverschil met naastgelegen straten, brandgangen, andere percelen, e.d.
- Scheuren in de woning
- Regenwater komt via toilet omhoog
- Kritiek op boeren: ze gebruiken veel water en vervuilen sloten en grondwater
- Water moet worden opgeslagen

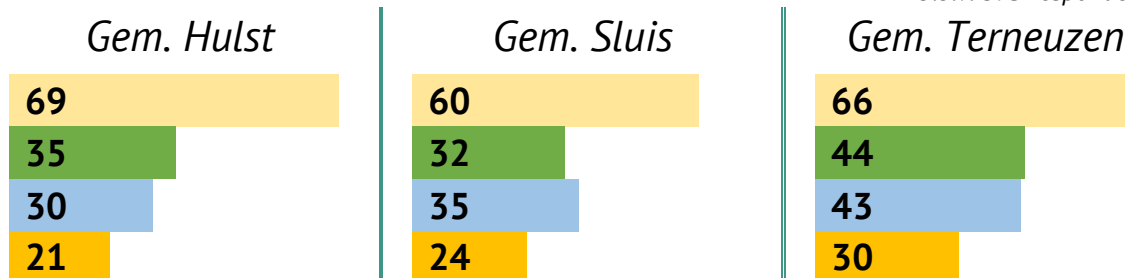
Aan de respondenten die aangaven een of meerdere vormen van waterproblemen te ervaren:

Waar ervaart u deze waterproblemen?

(Meerdere antwoorden mogelijk.)

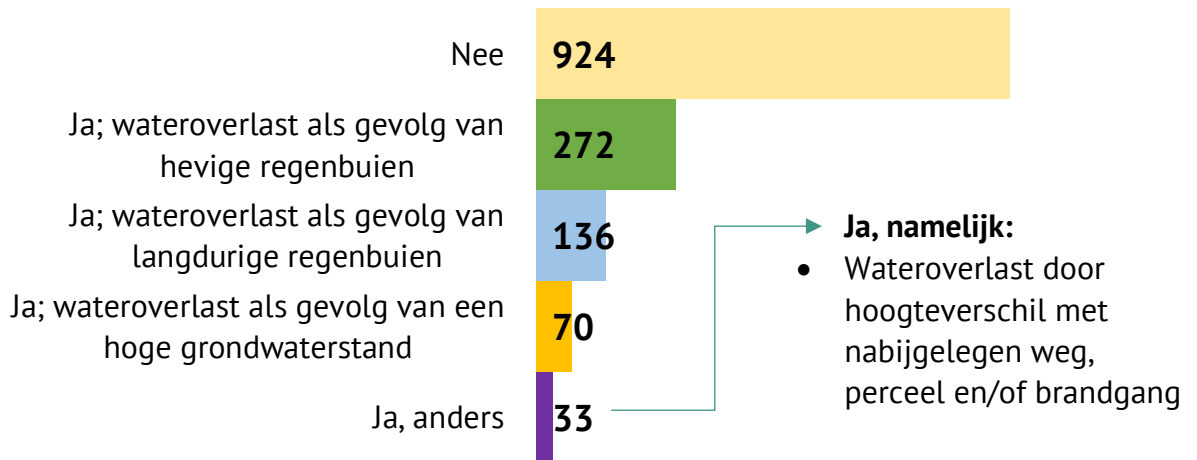

O.b.v. 395 respondenten

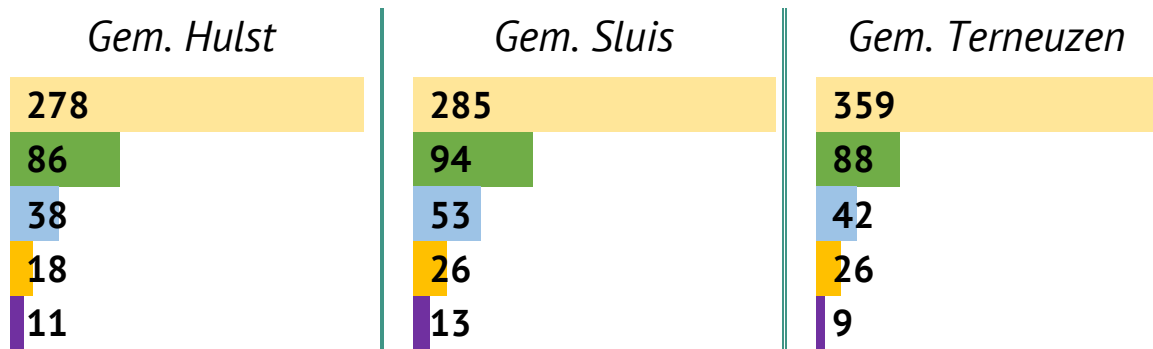

Heeft u wel eens wateroverlast ervaren op uw huidige perceel veroorzaakt door regenwater?

(Indien ja: er zijn meerdere antwoorden mogelijk.)

O.b.v. 1334 respondenten

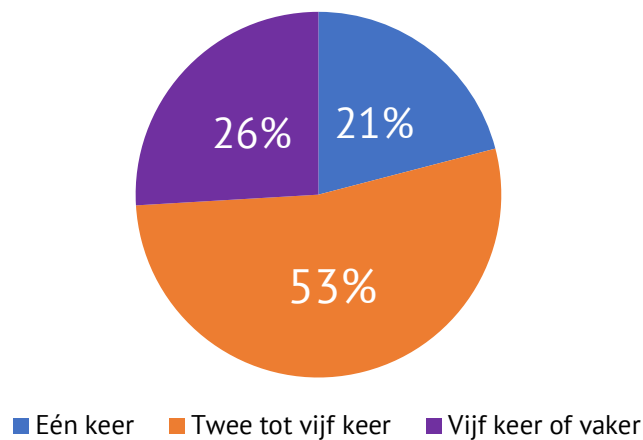
Aan de respondenten die aangaven wateroverlast te hebben ervaren op hun huidige perceel:

Kunt u toelichten hoe/waar u de wateroverlast ervaart?

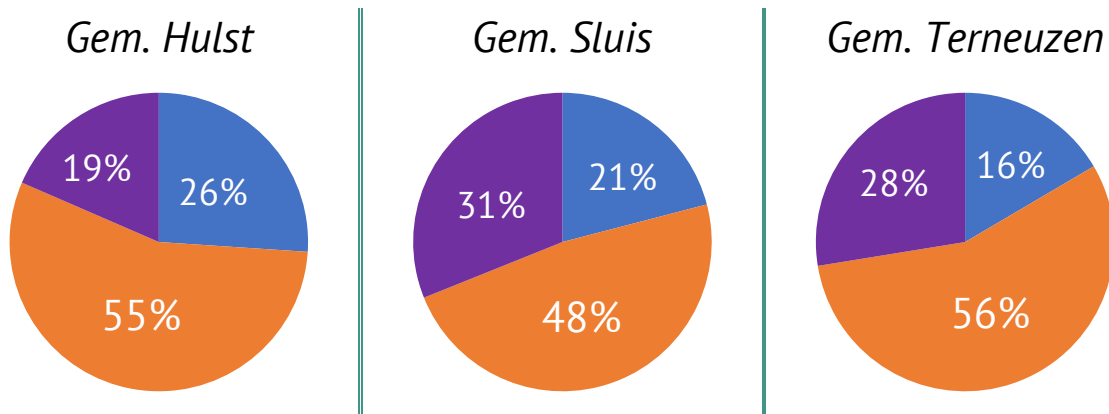
- Het riool het water niet aan en/of riool(put) is verstopt.
- Water op het gras/in de tuin loopt niet weg.
- Water in de kelder, in de (ondergrondse) garage en/of in de schuur.
- Water stroomt van hoger gelegen wegen/het perceel van burenen/een hoger gelegen brandgang mijn perceel op.
- Het is vervelend, maar ik zie het niet echt als een probleem/overlast.
- Het water komt omhoog/borrelt in het toilet.
- De vijver loopt over.
- Mijn woning is oud en daardoor vatbaarder voor wateroverlast.
- Ik heb in het verleden wateroverlast gehad, maar het probleem is inmiddels opgelost.

Aan de respondenten die aangaven wateroverlast te hebben ervaren op hun huidige perceel:

Hoe vaak heeft u wateroverlast op uw huidige perceel ervaren?

O.b.v. 401 respondenten

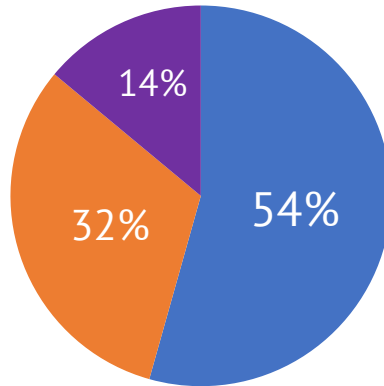

Onder de respondenten die wateroverlast hebben ervaren op hun huidige perceel:

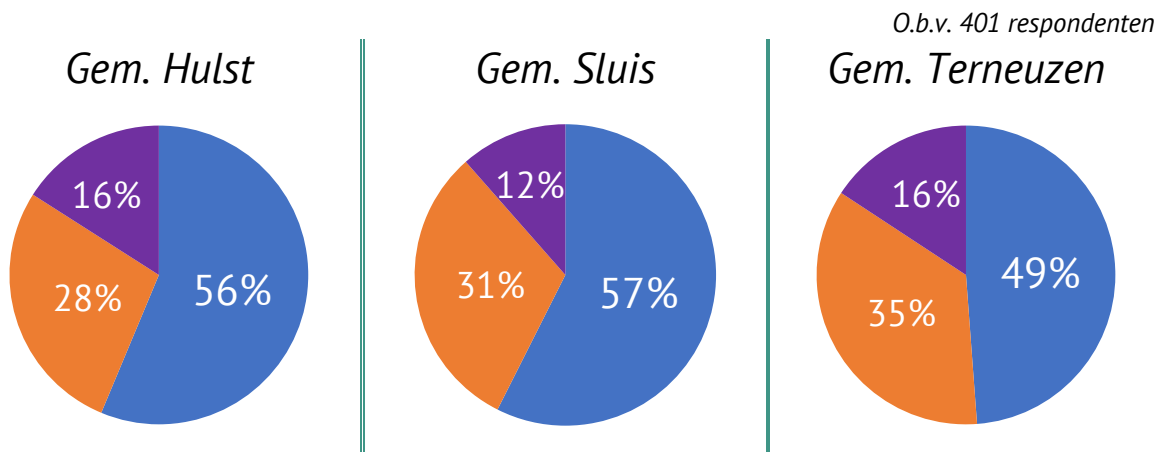
- Heeft **79%** van de respondenten **vaker dan één keer** wateroverlast ervaren.
- Heeft **54%** van de respondenten **minder dan een jaar geleden** voor het laatst wateroverlast ervaren (zie volgende pagina).

Aan de respondenten die aangaven wateroverlast te hebben ervaren op hun huidige perceel:

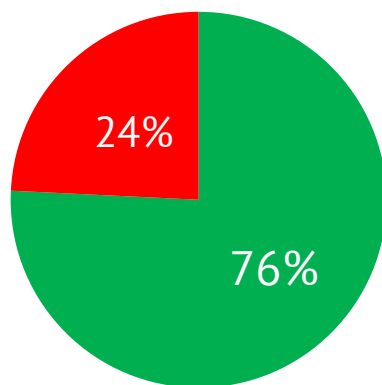
Wanneer heeft u voor het laatst wateroverlast op uw huidige perceel ervaren?

■ Minder dan een jaar geleden ■ Eén tot vijf jaar geleden ■ Vijf jaar of langer geleden

Weet u hoe u het risico op wateroverlast op uw perceel kunt verminderen of voorkomen?

■ Ja ■ Nee

O.b.v. 1271 respondenten

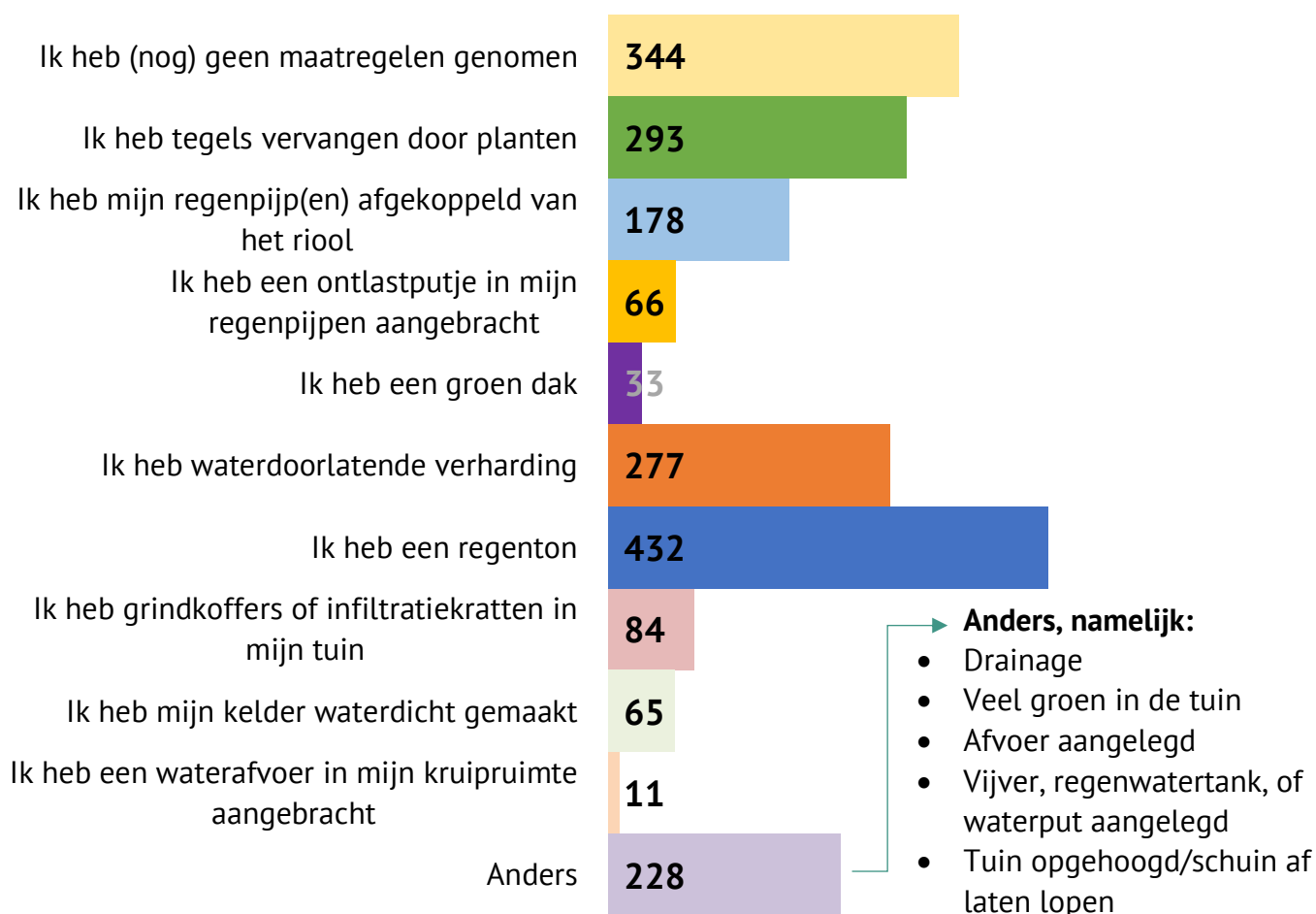
Gem. Hulst
73% Ja 27% Nee

Gem. Sluis
78% Ja 22% Nee

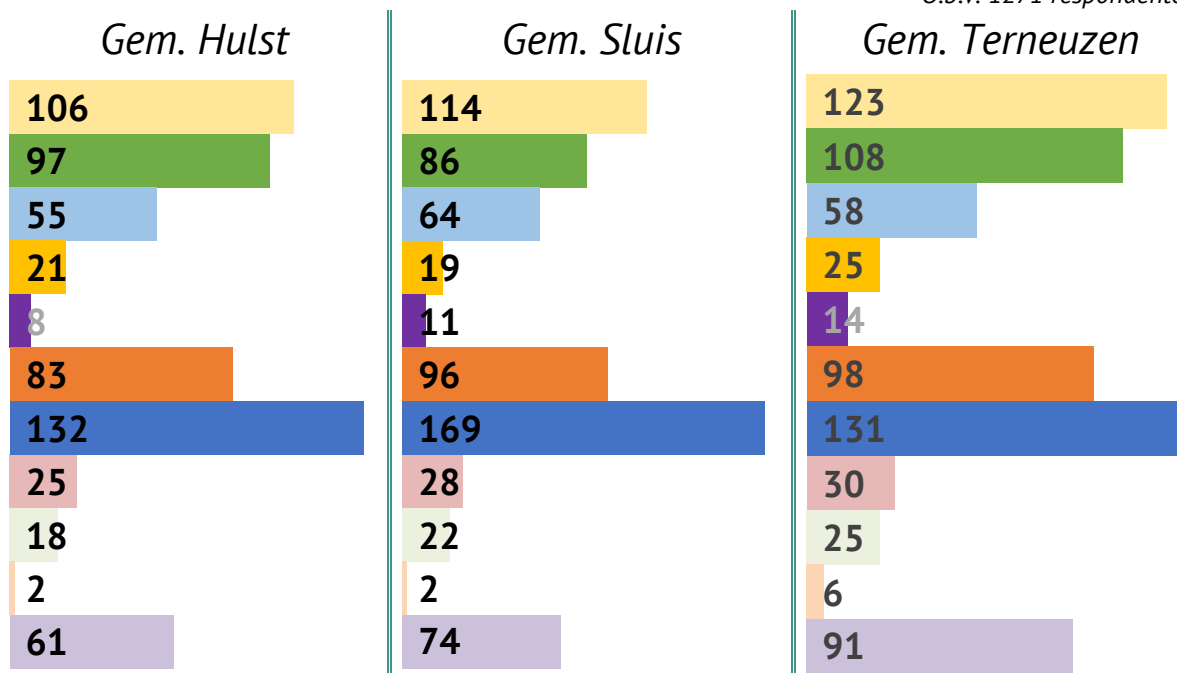
Gem. Terneuzen
76% Ja 24% Nee

Welke maatregelen heeft u genomen om wateroverlast op uw perceel te voorkomen?

(Meerdere antwoorden mogelijk.)

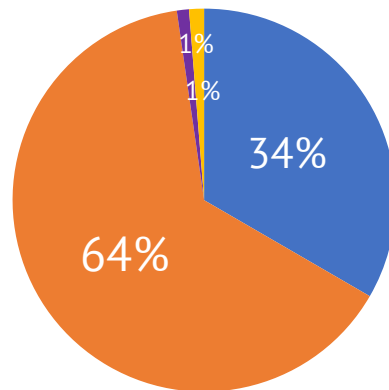

O.b.v. 1271 respondenten

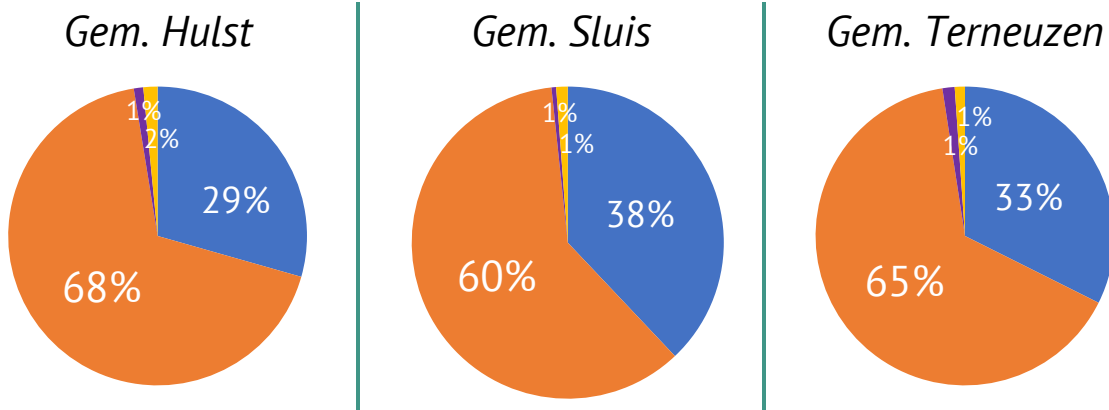
73% van de respondenten heeft **een of meerdere maatregelen genomen** om wateroverlast op hun perceel te voorkomen.

Als u de problemen door wateroverlast relatief simpel zelf zou kunnen verminderen of voorkomen, zou u dit dan doen?

■ Ja, dit heb ik al gedaan ■ Ja, dit zou ik doen
■ Nee, dit mag niet van mijn verhuurder ■ Nee, dit zou ik niet doen

O.b.v. 1271 respondenten

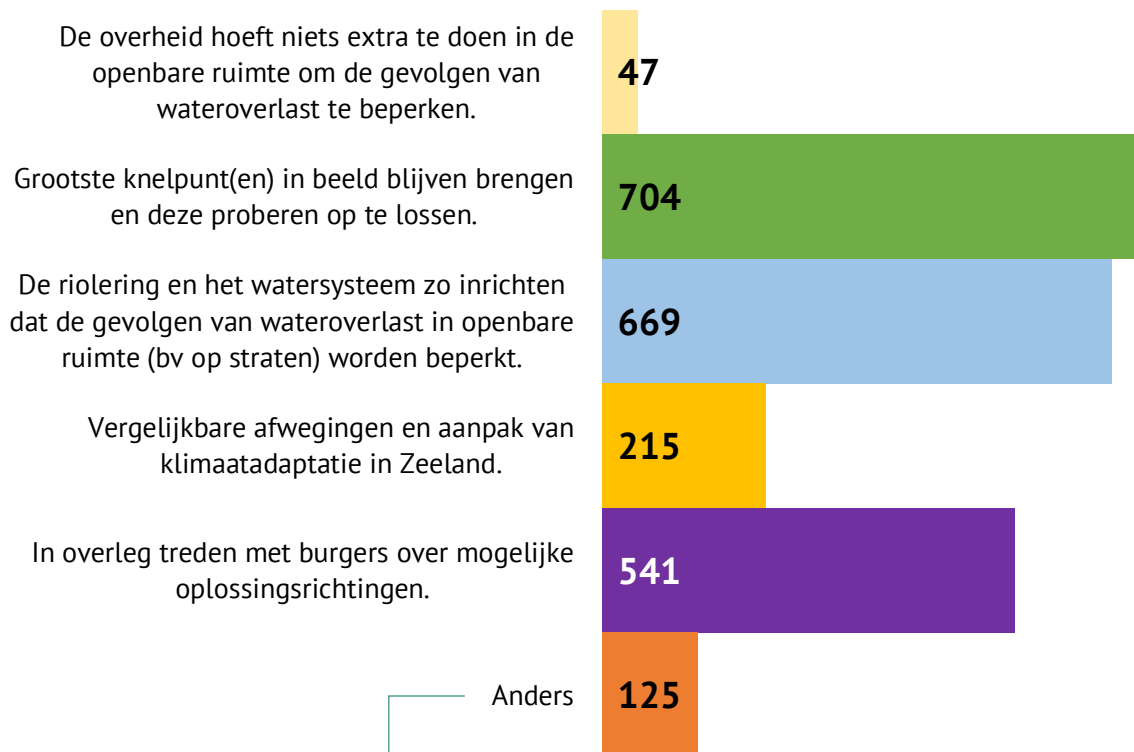
Aan de respondenten de vorige vraag met "Nee, dit zou ik niet doen" beantwoordden:

Waarom niet?

- Het is een taak van de gemeente/overheid.
- De oorzaak van het probleem ligt buiten mijn perceel.

Wat vindt u dat de overheid nog zou moeten doen in de openbare ruimte om de gevolgen van wateroverlast zoveel mogelijk te beperken?

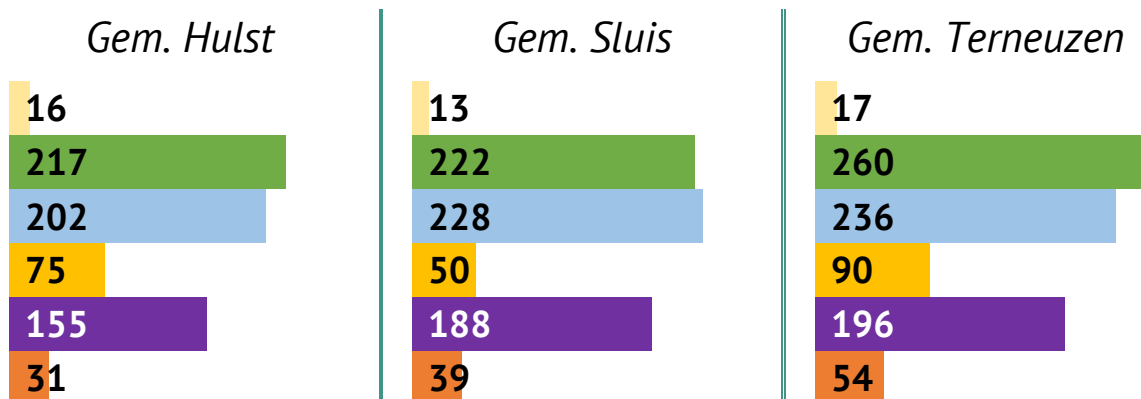
(Meerdere antwoorden mogelijk.)

O.b.v. 1271 respondenten

Anders, namelijk:

- Minder verharding (minder asfalt) aanleggen.
- Meer groen in de openbare ruimte en langs wegen om het water op te kunnen slaan.
- Burgers verbieden om veel bestrating in hun tuin te hebben en/of stimuleren (met subsidies) om meer groen op hun perceel te creëren.
- Regenwater opvangen/opslaan om later bij droogte te kunnen gebruiken of om bv de wc door te spoelen
- Bij nieuwbouw meteen regenwatertanks, grijswatercircuits etc. inbouwen.
- Wadi's aanleggen.

5. Droogte

	H	S	T
Verzilting van het grondwater moeten we zo veel als mogelijk voorkomen.* 4,28/5 63 respondenten: "Weet ik niet" *De antwoordoptie "eens" miste en is op 15 juni om 12.00 uur toegevoegd. 671 respondenten hebben de vraag beantwoord voordat de optie "eens" is toegevoegd. 578 respondenten hebben de vraag beantwoord nadat de optie is toegevoegd.	4,28	4,34	4,24
Ik ben bereid mijn tuin zodanig aan te passen dat ik regenwater in de tuin kan opvangen/opslaan.* 3,96/5 4 respondenten: "Ik mag mijn tuin van mijn verhuurder niet aanpassen/vergroenen" 584 respondenten: "Mijn tuin is al volledig groen" *Deze stelling is alleen voorgelegd aan de respondenten die aangaven wel een tuin te hebben.	4,00	3,92	3,97
Een beperking van het gebruik van drinkwater vind ik acceptabel bij langdurige droogte. 3,60/5	3,54	3,65	3,59
Ik heb het gevoel dat ik thuis zuinig moet doen met (drink)water omdat dit schaars is. 3,57/5	3,52	3,60	3,57
Ik vind een beperking van mijn drinkwater acceptabel als dat betekent dat de tuinbouw en/of bedrijven hierdoor voldoende water kunnen gebruiken. 2,98/5	2,94	3,04	2,95

Antwoordopties: *Zeer oneens / Oneens / Neutraal / Eens / Zeer eens*

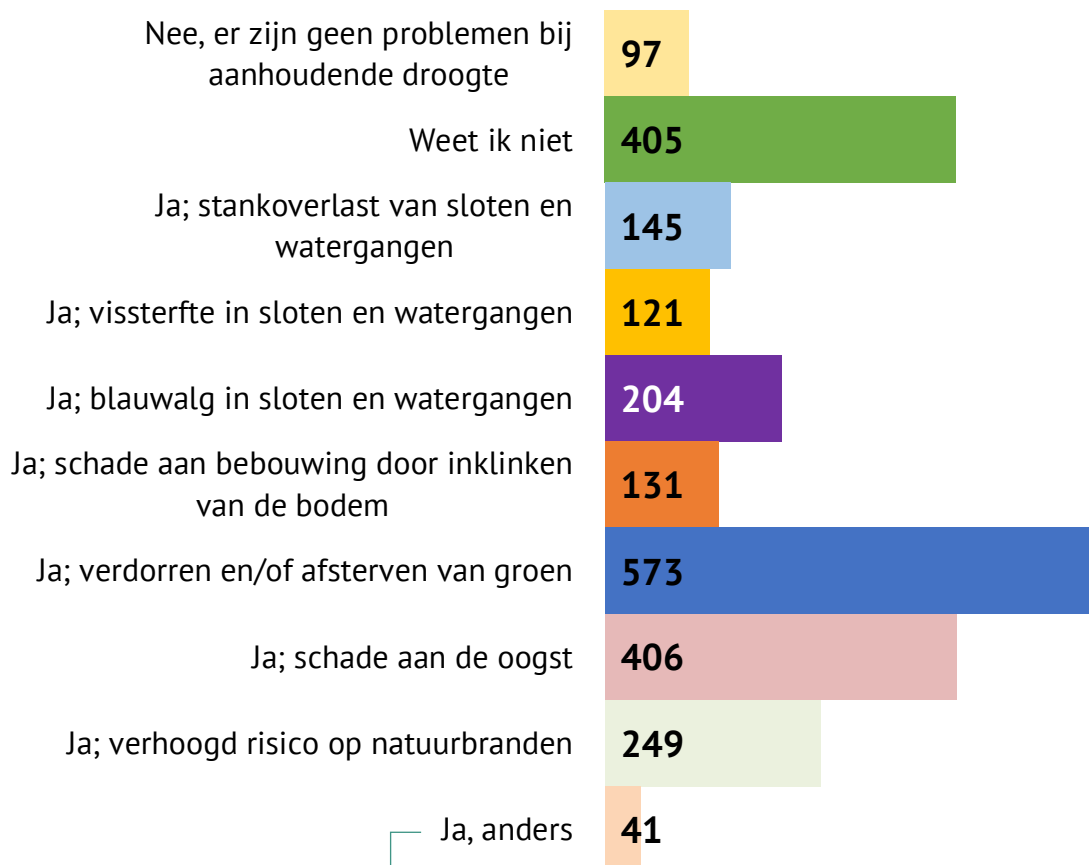
Stelling "Ik ben bereid mijn tuin ..." o.b.v. 1190 respondenten

Overige stellingen o.b.v. 1249 respondenten

De respondenten die **agrariërs** zijn, zijn het gemiddeld **meer eens** met de stelling “Ik vind een beperking van mijn drinkwater acceptabel als dat betekent dat de tuinbouw en/of bedrijven hierdoor voldoende water kunnen gebruiken.” dan de niet-agrariër respondenten: **3,61 versus 2,96**, respectievelijk.

Zijn er problemen binnen uw woonplaats bij aanhoudende droogte?

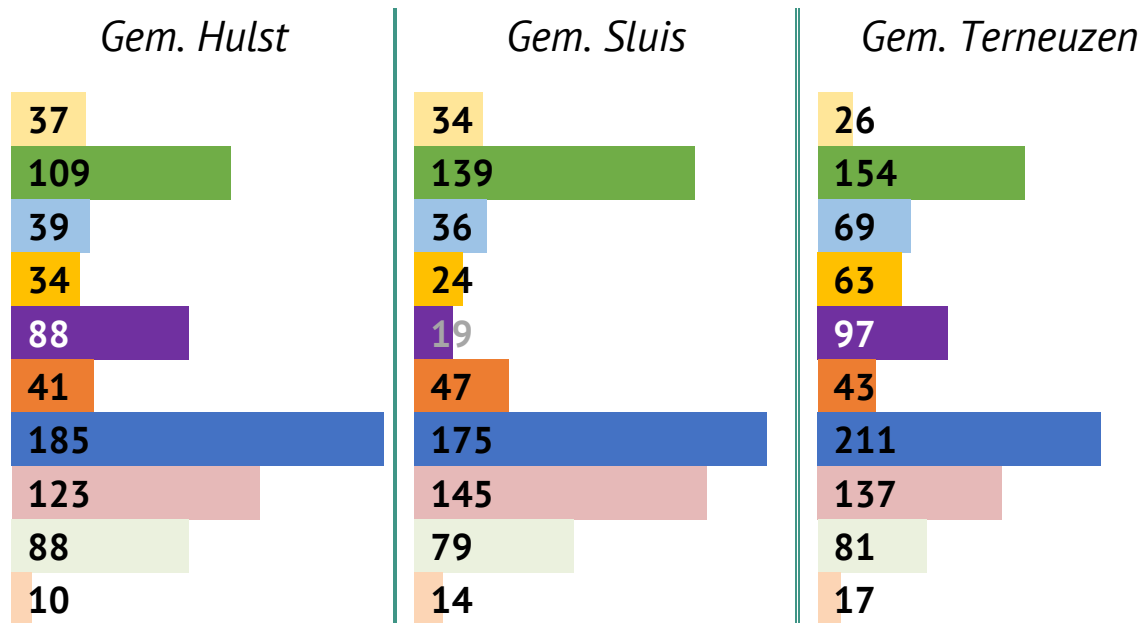
(Indien ja: er zijn meerdere antwoorden mogelijk.)

Ja, namelijk:

- Stankoverlast van het riool
- Lege/droogvallende vijvers, poelen en andere wateroppervlakten.

O.b.v. 1218 respondenten

63% van alle respondenten geeft aan dat er een of meerdere **problemen door aanhoudende droogte** zijn binnen hun woonplaats.

Aan de respondenten die aangaven een of meerdere problemen door aanhoudende droogte te ervaren:

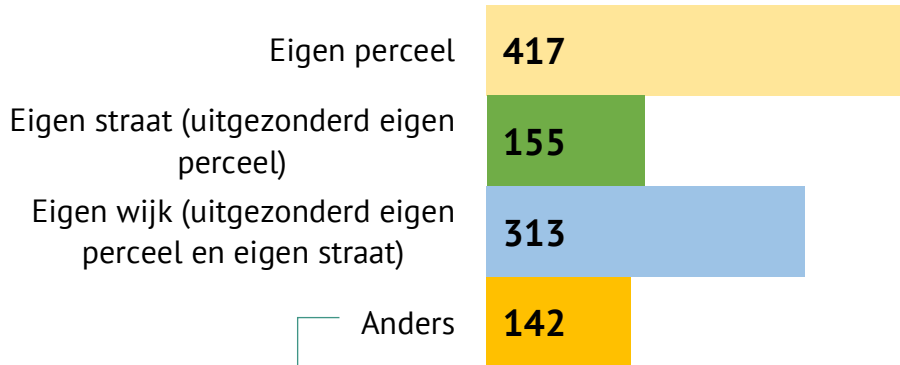
Eventuele toelichting over deze problemen bij aanhoudende droogte:

- De problemen door droogte doen zich vooral voor in mijn eigen tuin: gras verdort en planten sterven af.
- Boeren halen (te) veel water uit de grond en sloten.
- De landbouw lijdt onder de (zoet)watertekorten.
- Stankoverlast bij langdurige droogte.
- Jonge planten/bomen in de openbare ruimte moeten worden bewaterd bij aanhoudende droogte.
- Verhoogde kans op bermbranden.

Aan de respondenten die aangaven een of meerdere problemen door aanhoudende droogte te ervaren:

Waar ervaart u deze problemen door aanhoudende droogte?

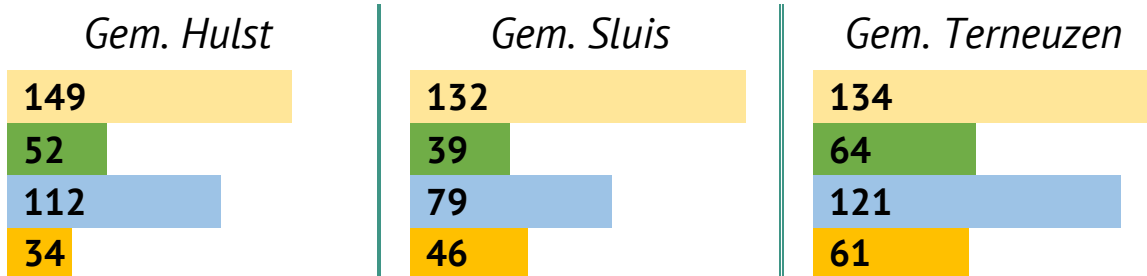
(Meerdere antwoorden mogelijk.)

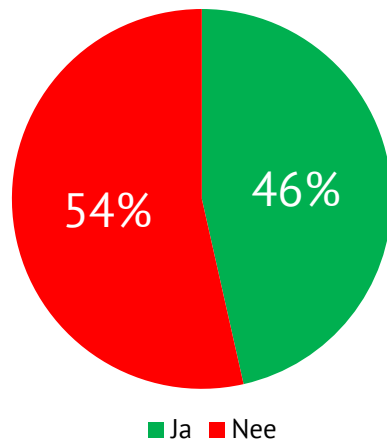
Anders, namelijk:

- Bij de boeren/landbouw
- Polder
- In de eigen woonplaats
- In het dorp
- Buiten de bebouwde kom
- In de eigen tuin
- In de hele gemeente
- In kreken en vijvers (wateroppervlakken)
- In natuurgebieden
- Veste

O.b.v. 717 respondenten

Heeft u wel eens problemen ondervonden op uw huidige perceel door aanhoudende droogte?

O.b.v. 1218 respondenten

Gem. Hulst
51% Ja 49% Nee

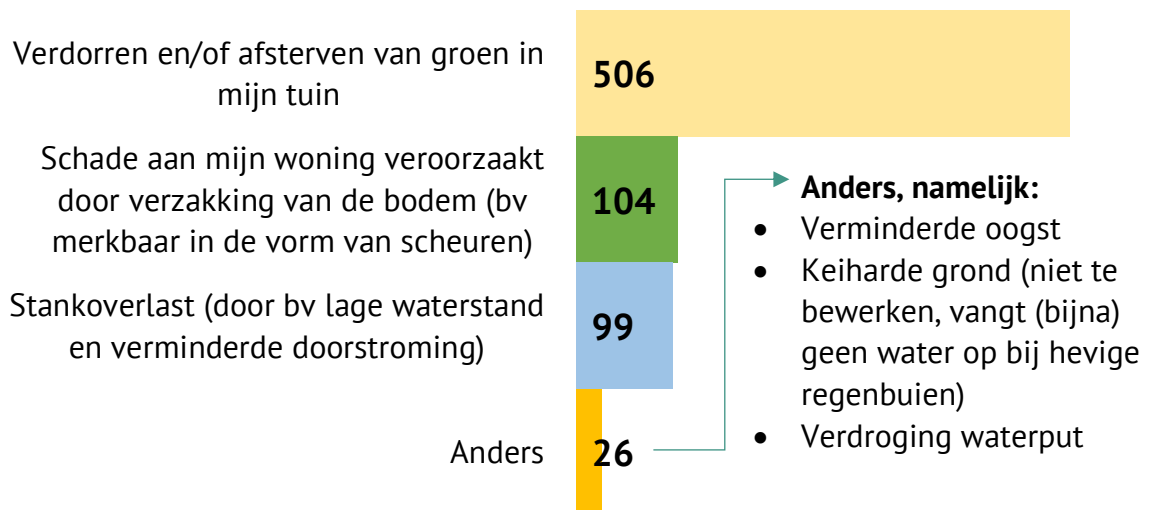
Gem. Sluis
44% Ja 56% Nee

Gem. Terneuzen
44% Ja 56% Nee

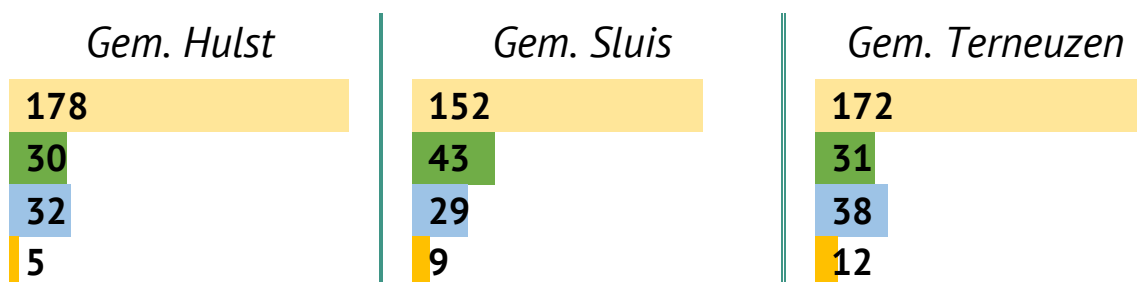
Aan de respondenten die aangaven problemen door aanhoudende droogte te ervaren:

Van welke problemen door aanhoudende droogte was sprake op uw perceel?

(Meerdere antwoorden mogelijk.)

O.b.v. 566 respondenten

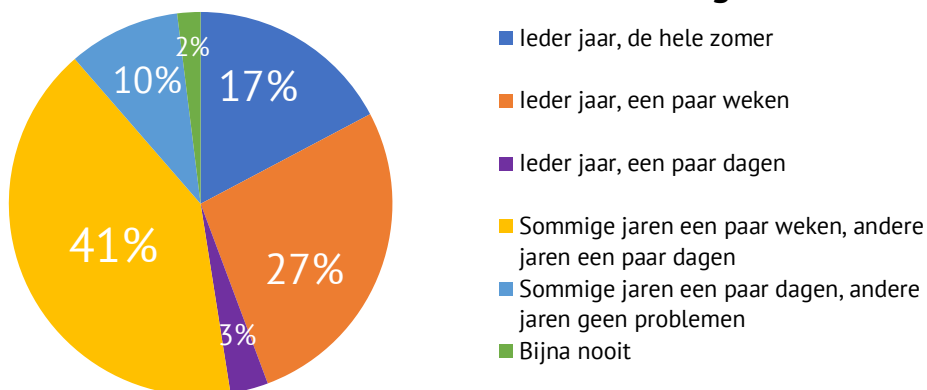
Aan de respondenten die aangaven problemen door aanhoudende droogte te ervaren:

Kunt u toelichten hoe/waar u de problemen door droogte ervaart?

- In de tuin (dor gras en planten en bomen die niet groeien of afsterven)
- Verminderde oogst van moestuinplanten en/of fruitbomen
- Stankoverlast (van sloten, uit het riool)
- Scheuren in de woning
- Verzakkingen van de bodem
- De grond is hard (en neemt daardoor weinig tot geen water op)
- Opgedroogde vijvers en poelen
- Waterreservoirs raken leeg
- Verminderde landbouw oogst
- In de landbouw wordt (te) veel water gebruikt

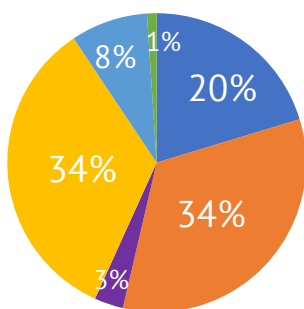
Aan de respondenten die aangaven problemen door aanhoudende droogte te ervaren:

Hoe vaak heeft u op uw huidige perceel problemen ondervonden door aanhoudende droogte?

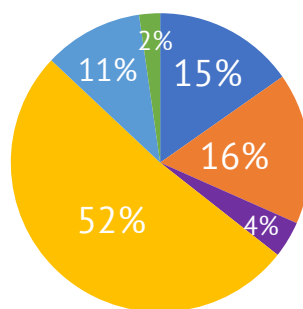

O.b.v. 562 respondenten

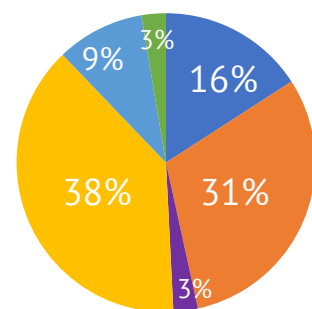
Gem. Hulst

Gem. Sluis

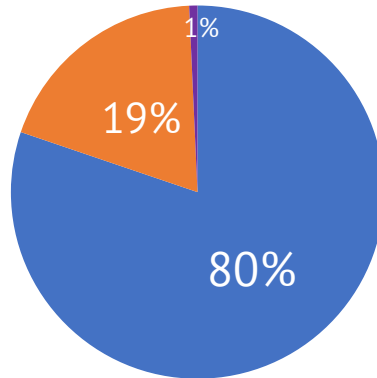

Gem. Terneuzen

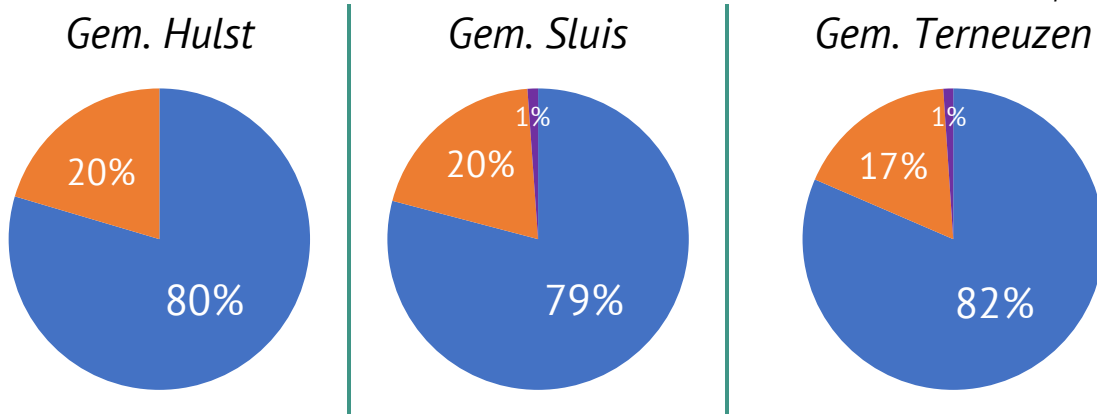
Aan de respondenten die aangaven problemen door aanhoudende droogte te ervaren:

Wanneer heeft u op uw huidige perceel voor het laatst problemen ondervonden door aanhoudende droogte?

■ Minder dan een jaar geleden ■ Eén tot vijf jaar geleden ■ Vijf jaar of langer geleden

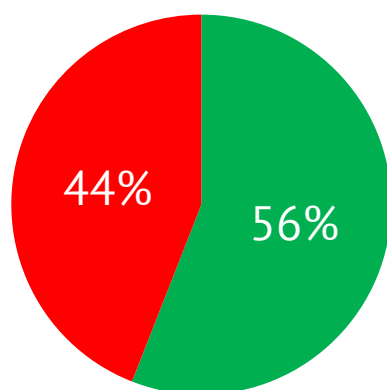
O.b.v. 561 respondenten

Onder de respondenten die problemen door aanhoudende droogte hebben ervaren op hun huidige perceel:

- Ondervindt **88%** van de respondenten **ieder jaar** in meer of mindere mate problemen door aanhoudende droogte.
- Heeft **80%** van de respondenten **minder dan een jaar geleden** voor het laatst problemen ondervonden door aanhoudende droogte.

**Weet u hoe u het risico op problemen door
aanhoudende droogte op uw perceel kunt
verminderen of voorkomen?**

■ Ja ■ Nee

O.b.v. 1194 respondenten

Gem. Hulst

55% Ja 45% Nee

Gem. Sluis

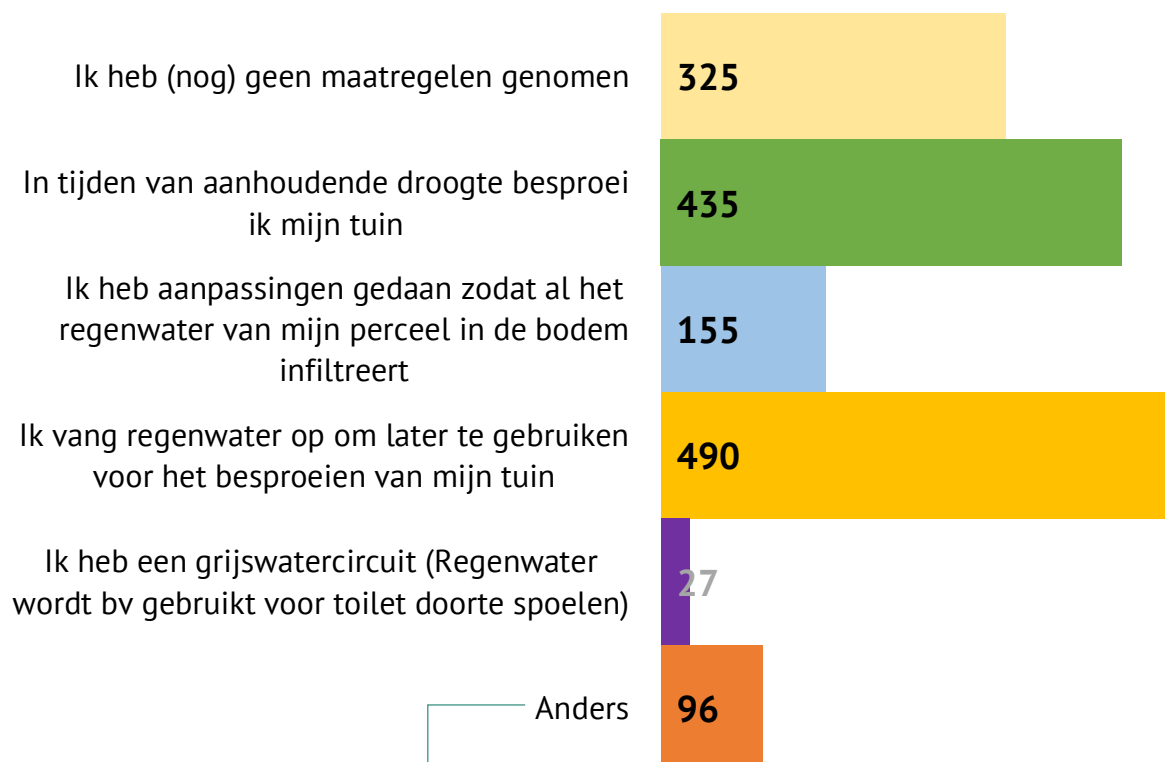
57% Ja 43% Nee

Gem. Terneuzen

56% Ja 44% Nee

**Welke maatregelen heeft u genomen om problemen door
aanhoudende droogte te verminderen of te voorkomen?**

(Meerdere antwoorden mogelijk.)

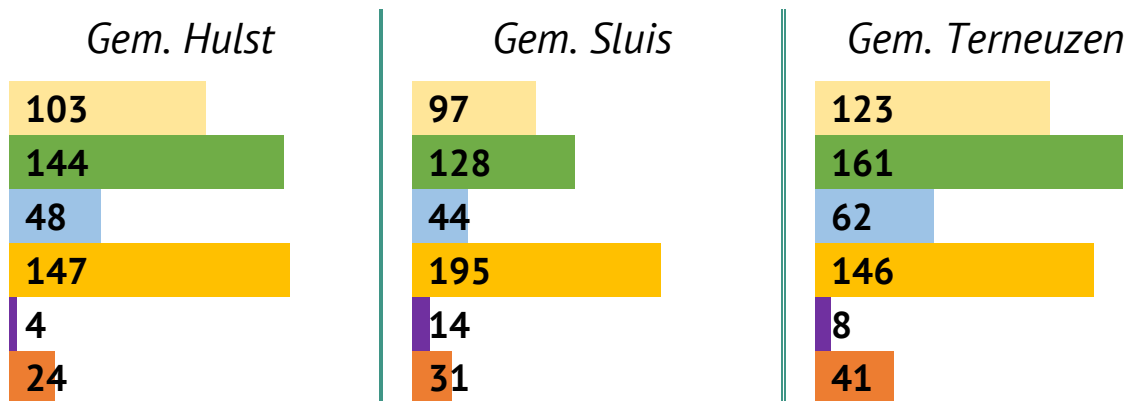
Anders, namelijk:

Zie volgende pagina voor de vaker genoemde antwoorden bij de optie "Anders, namelijk".

O.b.v. 1194 respondenten

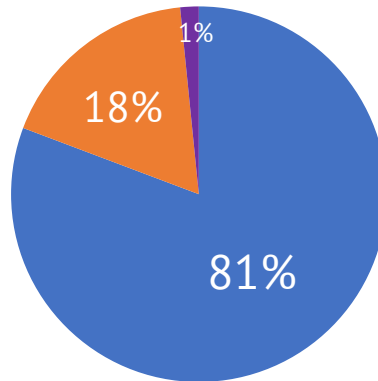
Anders, namelijk:

- Beplanting aanpassen: watervasthoudende planten, planten die weinig water nodig hebben, en bomen en struiken voor de schaduw en door diepe wortels minder extra water nodig hebben
- Niet alle planten besproeien/watergeven (bv. alleen jonge planten, planten die het moeilijk hebben of planten die in potten staan)
- Bodembedekking
- Vijver aanleggen
- "Keukenwater" en douchewater bewaren om later bv. planten water te geven of de wc door te spoelen

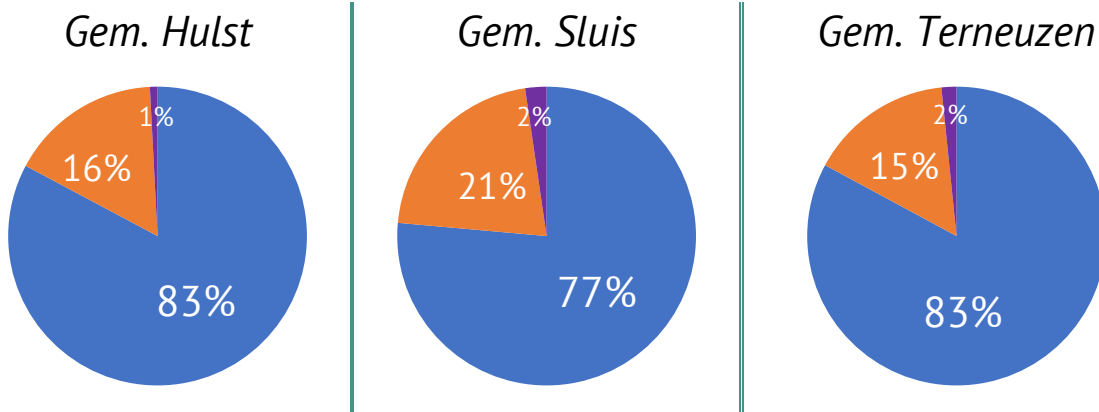
73% van de respondenten heeft **een of meerdere maatregelen genomen** om problemen door aanhoudende droogte op hun perceel te verminderen of te voorkomen.

Als u uw problemen door aanhoudende droogte relatief simpel zelf (verder) zou kunnen verminderen of oplossen zou u dit dan doen?

■ Ja, dit zou ik doen ■ Ja, ik heb dit al gedaan ■ Nee, dit zou ik niet doen

O.b.v. 1194 respondenten

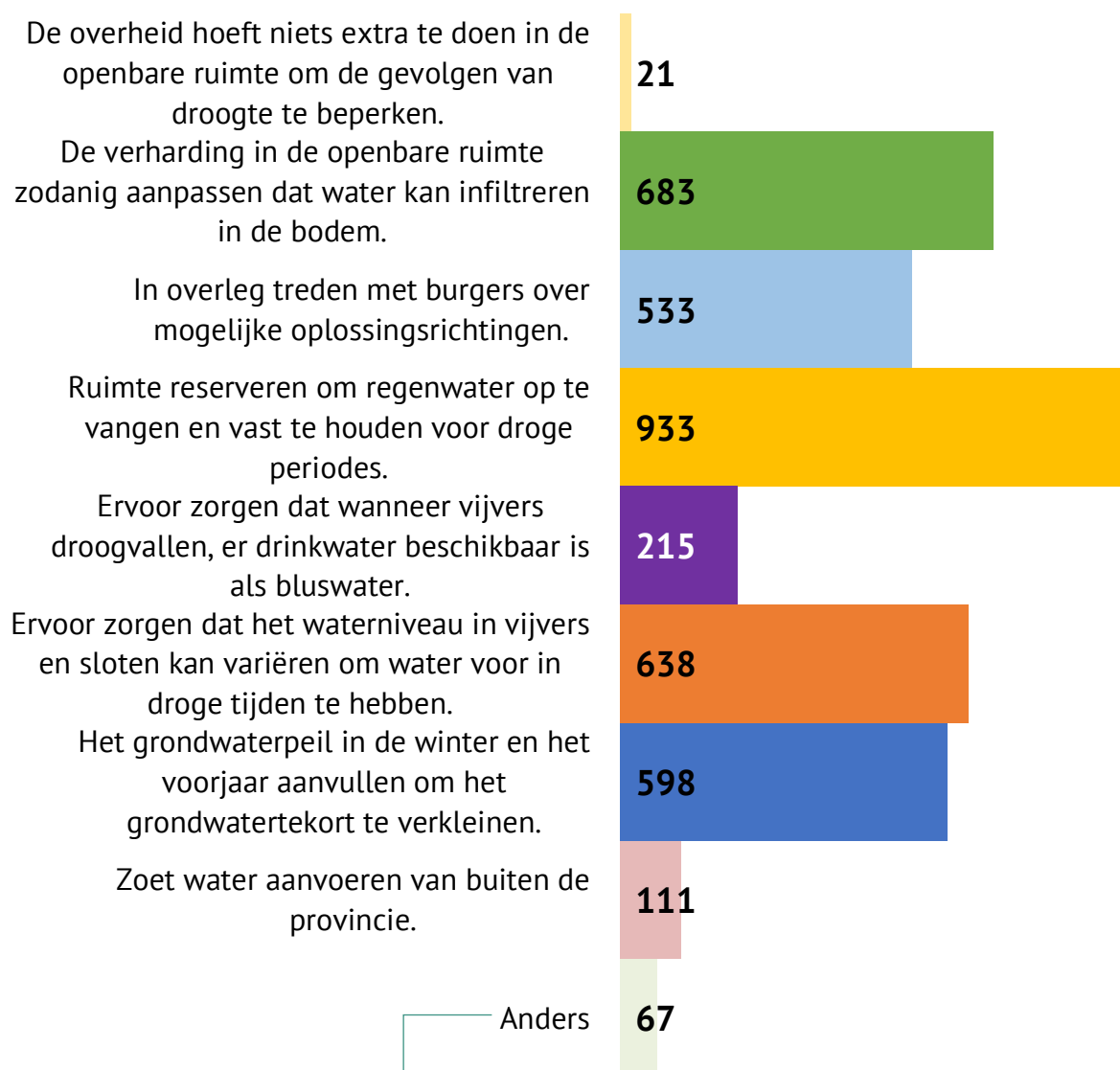
Aan de respondenten de vorige vraag met "Nee, dit zou ik niet doen" beantwoordden:

Waarom niet?

- Ik kan het water niet opvangen in mijn tuin.

Wat vindt u dat de overheid nog zou moeten doen in de openbare ruimte om de gevolgen van droogte zoveel mogelijk te beperken?

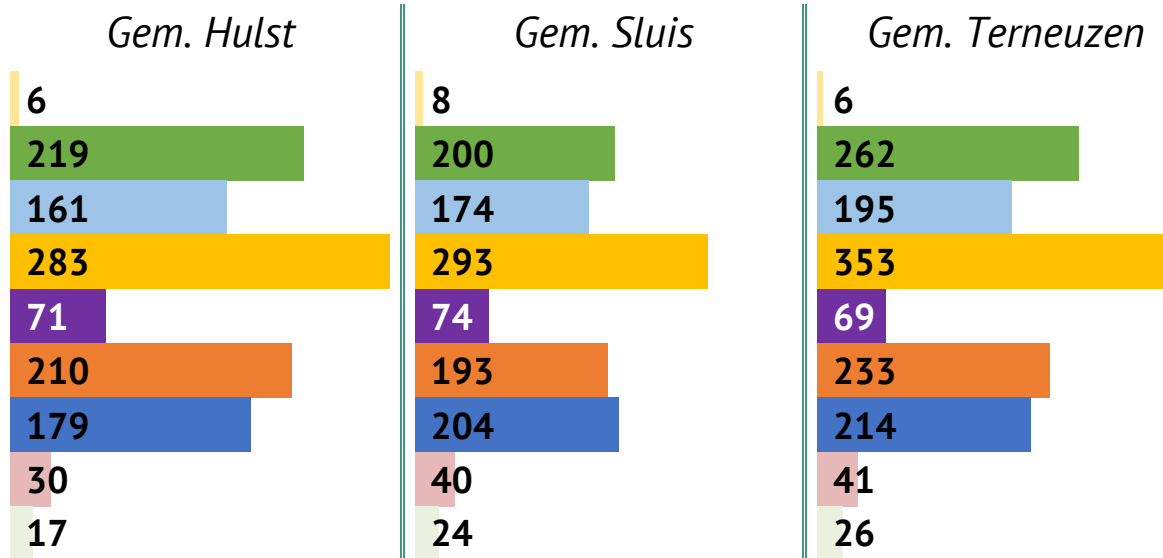
(Meerdere antwoorden mogelijk.)

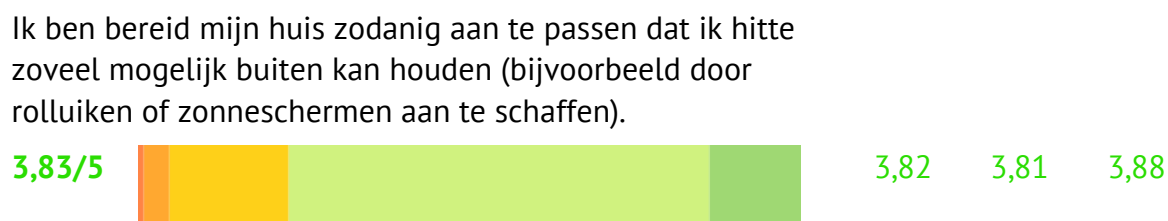
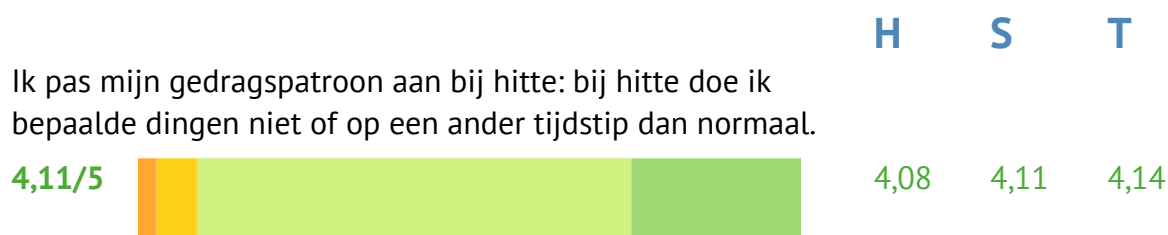
O.b.v. 1194 respondenten

Anders, namelijk:

- Boeren stimuleren water op te vangen, stimuleren andere landbouwmethoden toe te passen en/of (meer) te laten betalen voor grondwater
- Zoet (rivier/regen) water opslaan; grote watertanks installeren
- Hergebruik van water en aanleg groene tuinen onder burgers stimuleren (met subsidies of boetes)
- Innoveren: bv van zout water zoet water maken (ontziltingsinstallaties; een respondent noemt PureBlue Water)
- Meer groen (o.a. bomen voor schaduw)
- Minder verharding en de bestaande verharding waterdoorlatend maken
- Wadi's

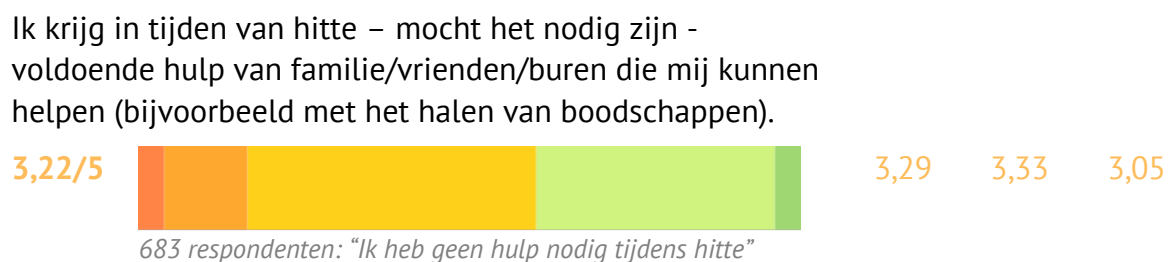

6. Hitte

614 respondenten: "Ik heb mijn huis al aangepast om hitte zoveel mogelijk buiten te houden"

17 respondenten: "Ik mag van mijn verhuurder geen aanpassingen doen"

Antwoordopties: *Zeer oneens / Oneens / Neutraal / Eens / Zeer eens*

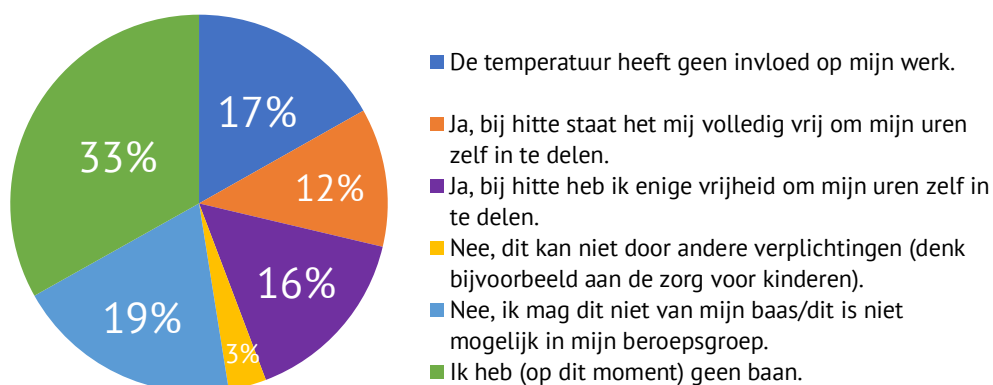
O.b.v. 1171 respondenten

52% van de respondenten geeft aan dat ze hun **huis al hebben aangepast** om hitte zoveel mogelijk buiten te houden.

35% van de respondenten geeft aan dat ze **bereid zijn hun huis aan te passen** om hitte zoveel mogelijk buiten te houden.

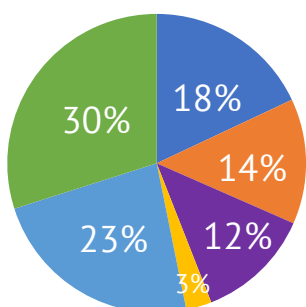
Kunt u uw werktijden aanpassen bij hitte?

(Bijvoorbeeld: vroeg starten met werken – in de middag een aantal uur niet werken – in de avond wat werken.)

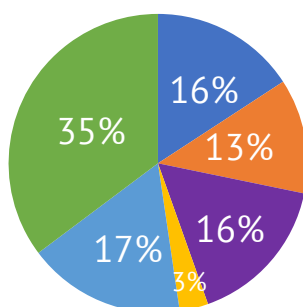

O.b.v. 1171 respondenten

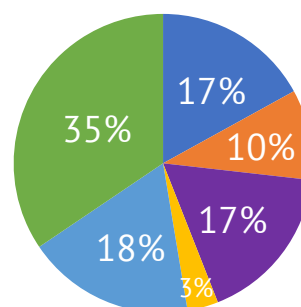
Gem. Hulst

Gem. Sluis

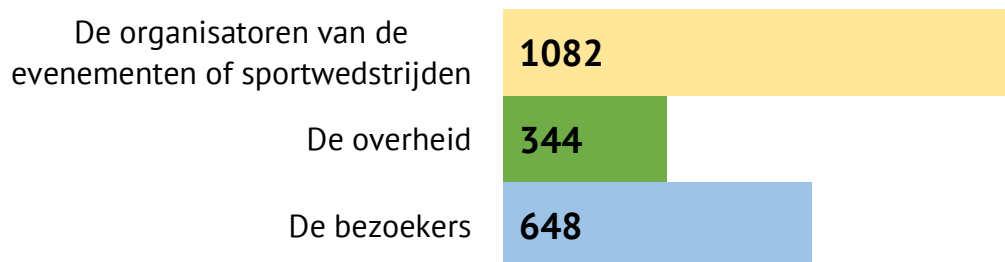

Gem. Terneuzen

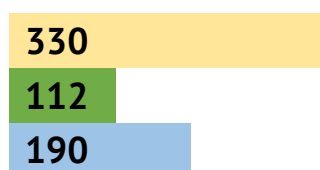
Ik vind het treffen van maatregelen bij hitte tijdens evenementen of sportwedstrijden een verantwoordelijkheid van:

(Meerdere antwoorden mogelijk.)

O.b.v. 1171 respondenten

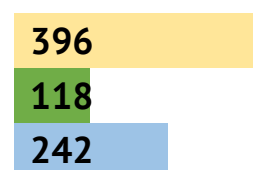
Gem. Hulst

Gem. Sluis

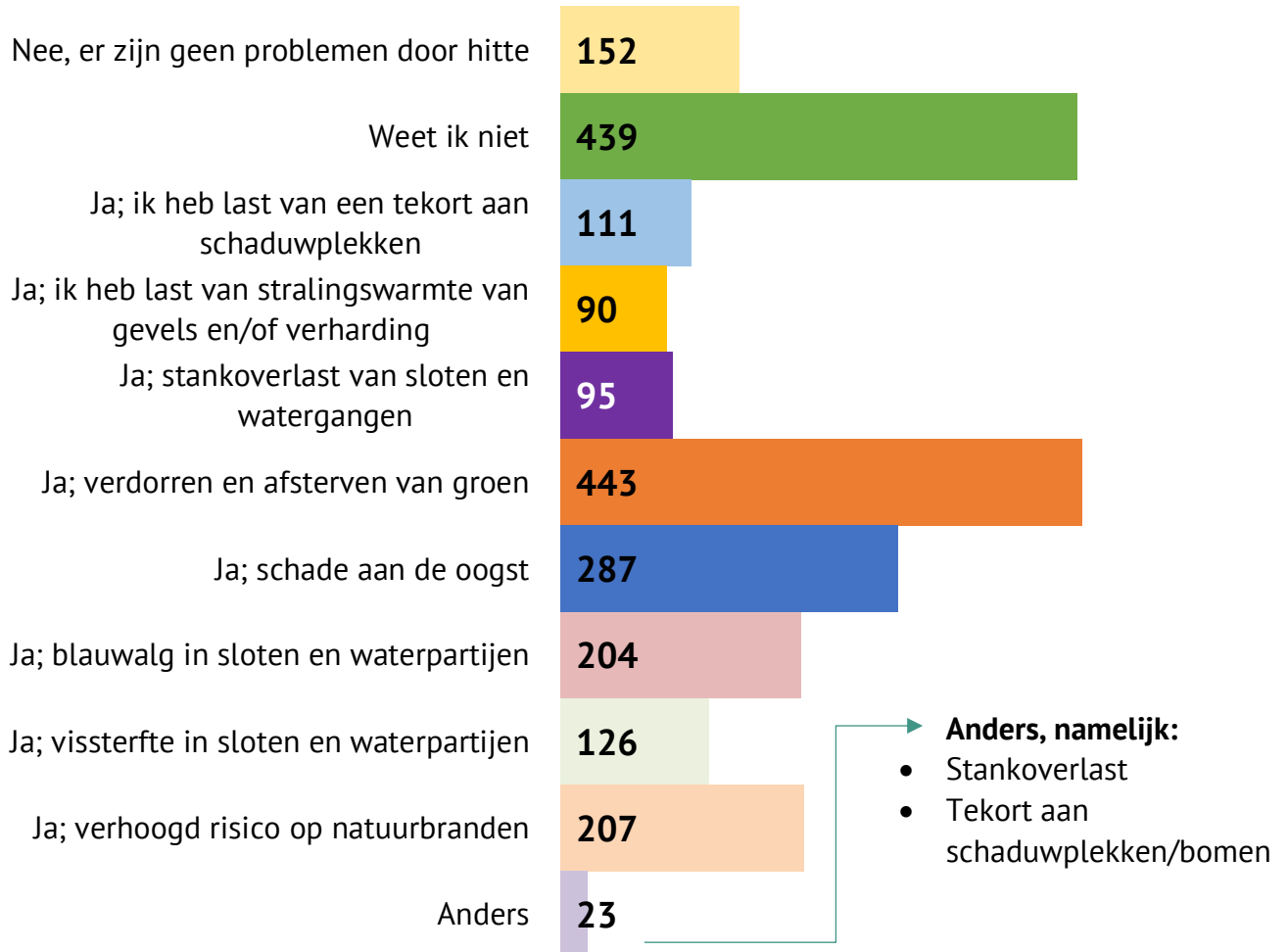

Gem. Terneuzen

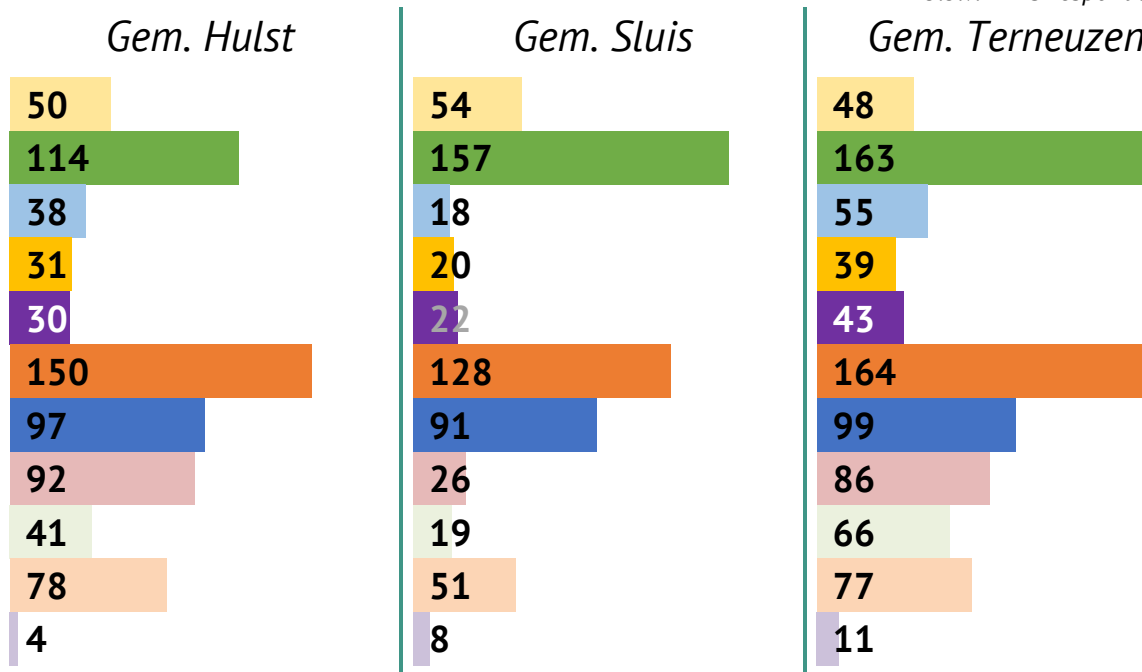

Veroorzaakt hitte problemen in uw woonplaats?

(Indien ja: er zijn meerdere antwoorden mogelijk.)

O.b.v. 1173 respondenten

54% van alle respondenten geeft aan dat er een of meerdere **problemen door hitte** zijn binnen hun woonplaats.

Aan de respondenten die aangaven een of meerdere problemen door hitte te ervaren:

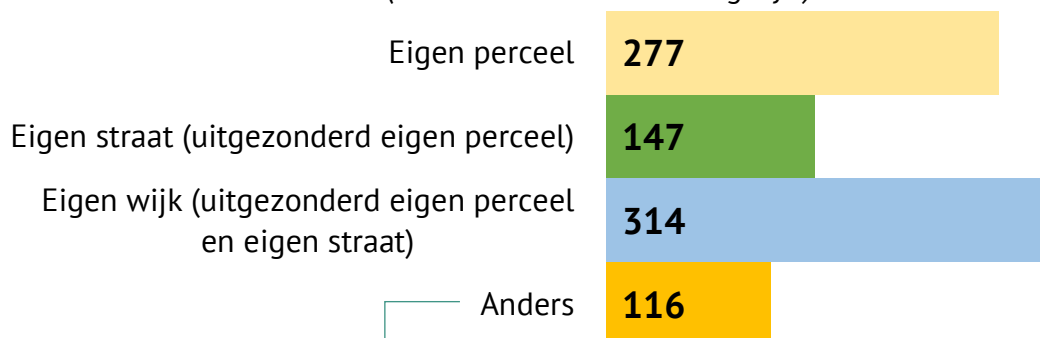
Eventuele toelichting over deze problemen door hitte:

- Er worden veel bomen gekapt en hier wordt weinig tot niets voor terug geplant
- Te weinig groen
- Te weinig schaduwplekken

Aan de respondenten die aangaven een of meerdere problemen door hitte te ervaren:

Waar ervaart u deze problemen door hitte?

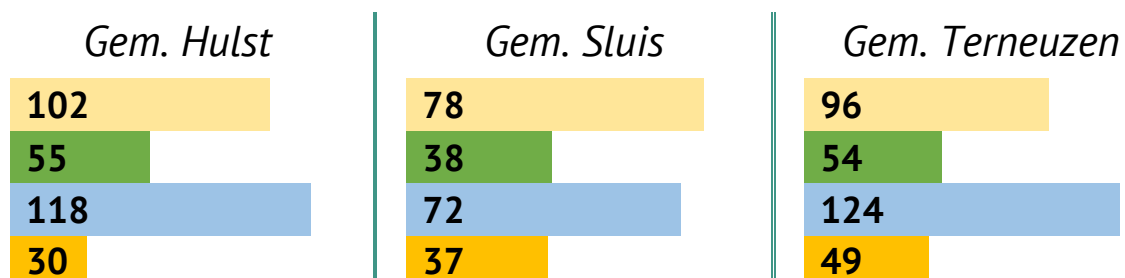
(Meerdere antwoorden mogelijk.)

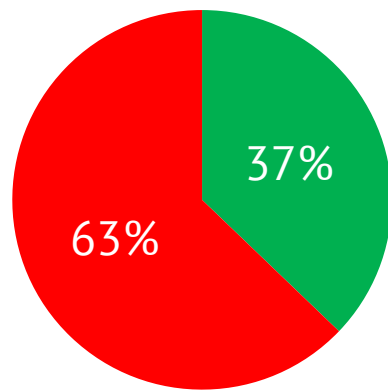
Anders, namelijk:

- In andere straten/wijken/delen van de gemeente
- Landbouw
- In het buitengebied (o.a. tijdens het wandelen of fietsen)
- Bossen
- Dorp
- Polders
- Op bestrate/versteende/veel bebouwde plekken
- Oppervlaktewater

O.b.v. 572 respondenten

Heeft u wel eens problemen ondervonden door hitte?

■ Ja ■ Nee
O.b.v. 1173 respondenten

Gem. Hulst

38% Ja 62% Nee

Gem. Sluis

34% Ja 66% Nee

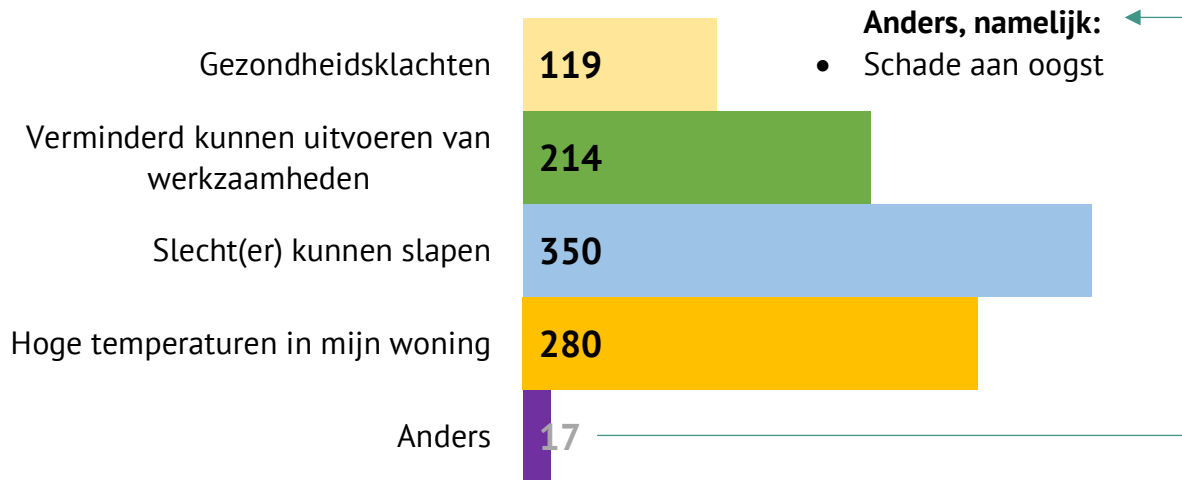
Gem. Terneuzen

39% Ja 61% Nee

Aan de respondenten die aangaven persoonlijk problemen door hitte te hebben ervaren:

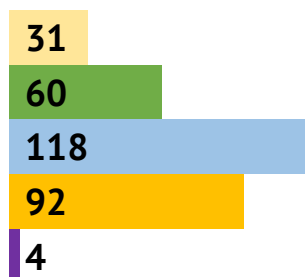
Welke problemen als gevolg van hitte heeft u persoonlijk ervaren?

(Meerdere antwoorden mogelijk.)

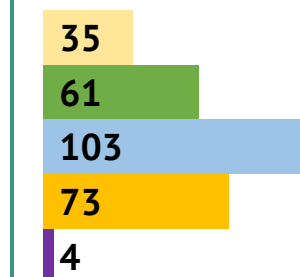

O.b.v. 436 respondenten

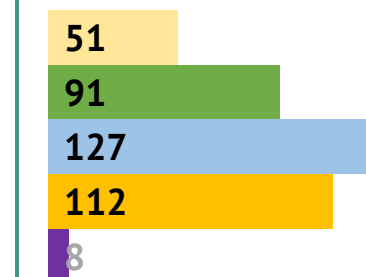
Gem. Hulst

Gem. Sluis

Gem. Terneuzen

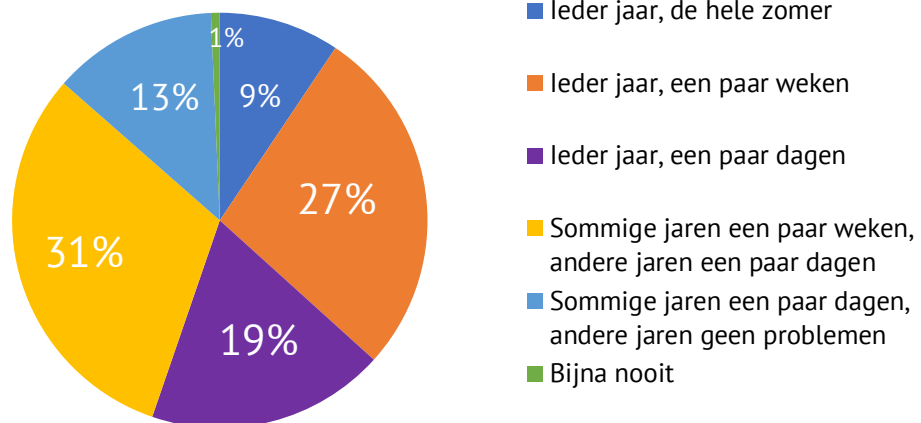
Aan de respondenten die aangaven persoonlijk problemen door hitte te hebben ervaren:

Kunt u toelichten hoe/waar u de problemen door hitte ervaart?

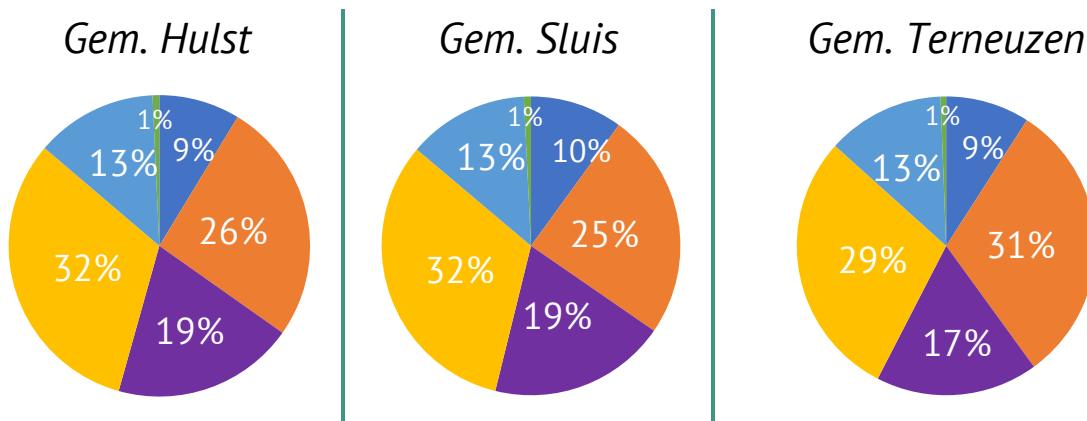
- Warme slaapkamer (als die eenmaal warm is, is het moeilijk om de slaapkamer weer af te laten koelen)
- Warm kantoor
- Bij aanhoudende hitte is de warmte niet buiten te houden
- Gezondheidsproblemen als hoofdpijn, zich beroerd voelen, ademproblemen, benauwdheid, misselijk en licht in het hoofd worden
- Slecht slapen
- Verminderde concentratie
- Moeilijker functioneren, meer inactiviteit

Aan de respondenten die aangaven persoonlijk problemen door hitte te hebben ervaren:

Hoe vaak heeft u problemen ondervonden door hitte?

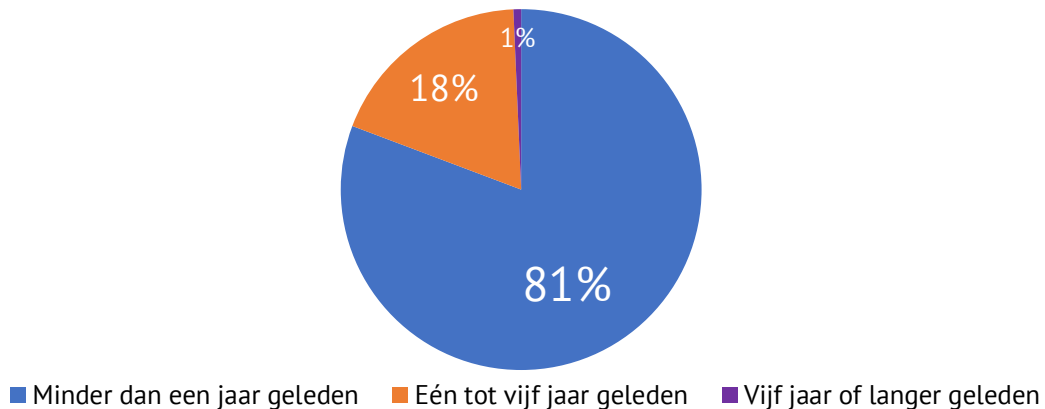

O.b.v. 436 respondenten

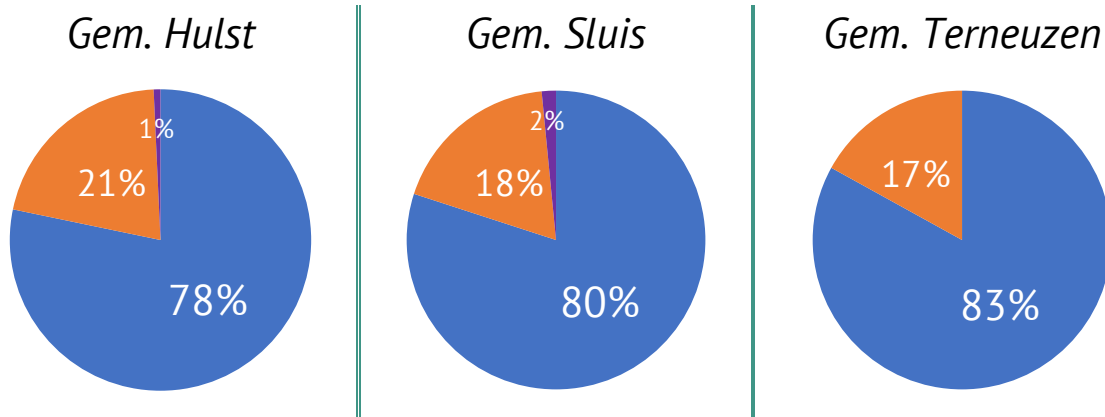

Aan de respondenten die aangaven persoonlijk problemen door hitte te hebben ervaren:

Wanneer heeft u voor het laatst problemen ondervonden door hitte?

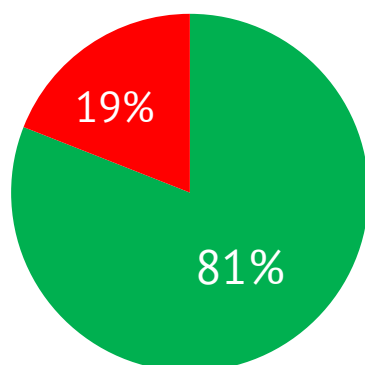
O.b.v. 436 respondenten

Onder de respondenten die persoonlijk problemen door hitte hebben ervaren:

- Ondervindt **86%** van de respondenten **ieder jaar** in meer of mindere mate problemen door hitte.
- Heeft **81%** van de respondenten **minder dan een jaar geleden** voor het laatst problemen ondervonden door hitte.

Weet u hoe u het risico op problemen door hitte op uw perceel en in uw woning kunt verminderen of voorkomen?

■ Ja ■ Nee

O.b.v. 1151 respondenten

Gem. Hulst

76% Ja 24% Nee

Gem. Sluis

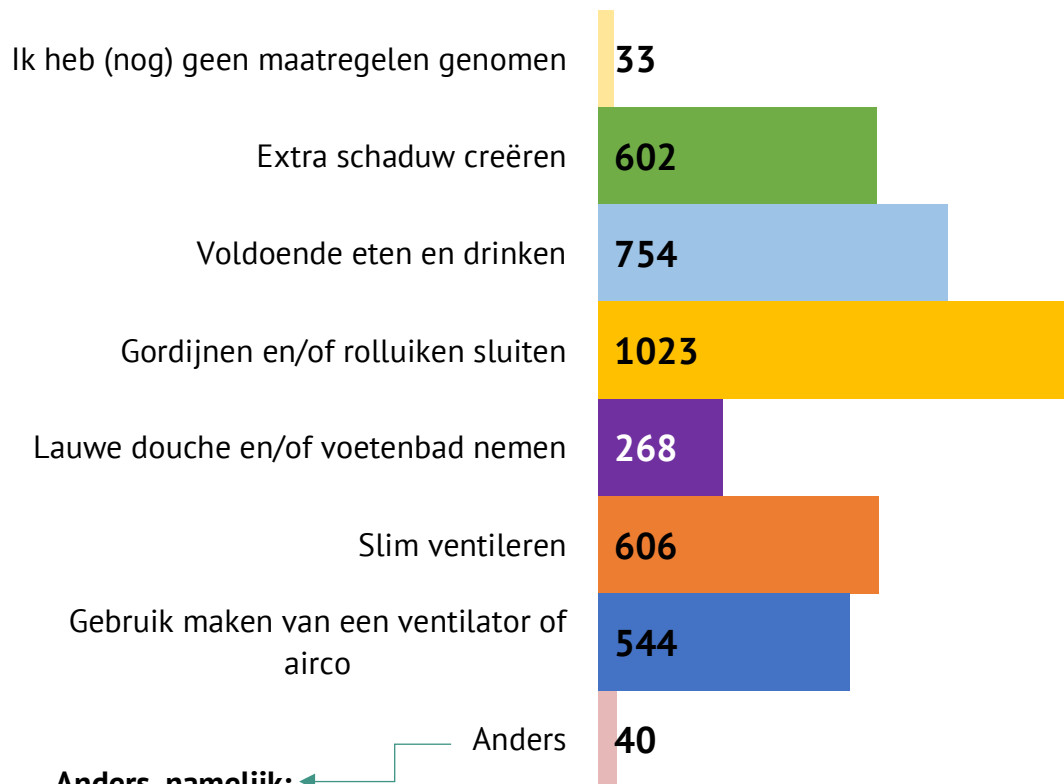
85% Ja 15% Nee

Gem. Terneuzen

82% Ja 18% Nee

Welke maatregelen heeft u genomen om problemen door hitte te verminderen of te voorkomen?

(Meerdere antwoorden mogelijk.)

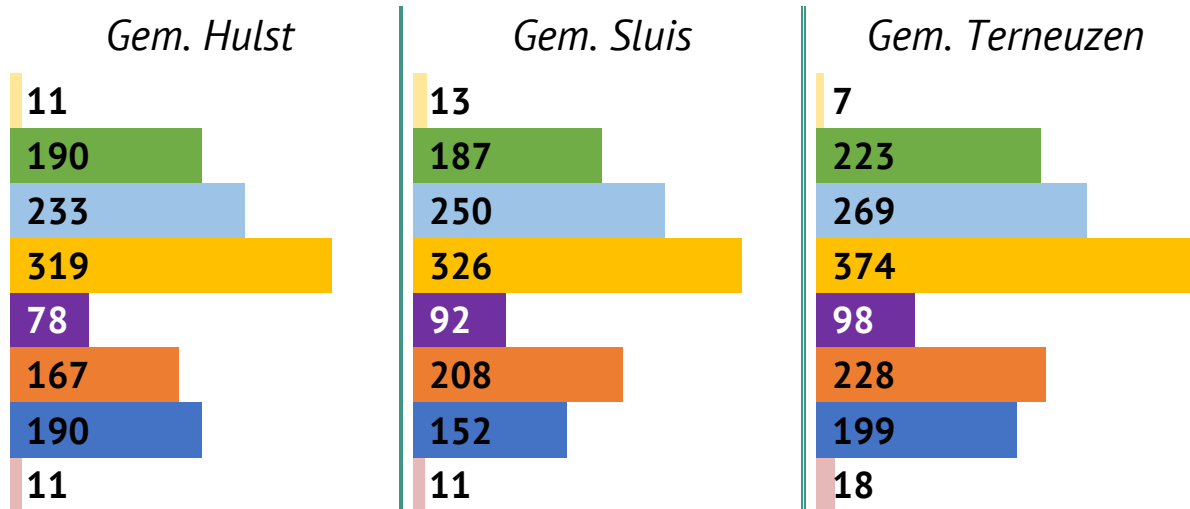
Anders, namelijk: ←

Zie volgende pagina voor de vaker genoemde antwoorden bij de optie "Anders, namelijk".

O.b.v. 1151 respondenten

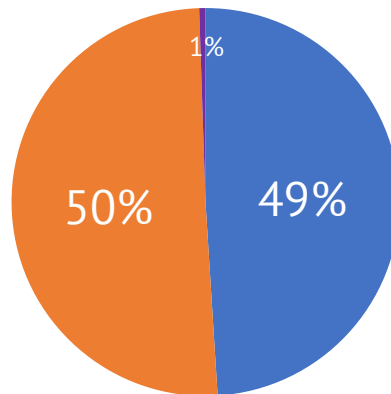
Anders, namelijk:

- Huis (beter) isoleren
- Bomen/struiken planten om schaduw te creëren

97% van de respondenten heeft **een of meerdere maatregelen genomen** om problemen door hitte op hun perceel te verminderen of te voorkomen.

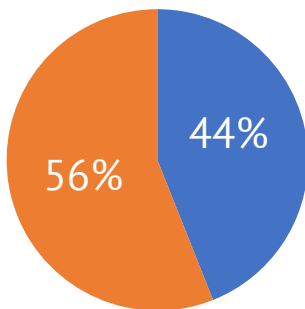
Als u uw problemen door hitte relatief simpel zelf zou kunnen oplossen zou u dit dan doen?

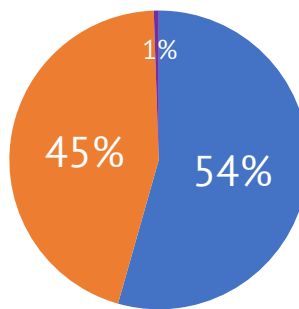
■ Ja, dit heb ik al gedaan ■ Ja, dit zou ik doen ■ Nee, dit zou ik niet doen

O.b.v. 1151 respondenten

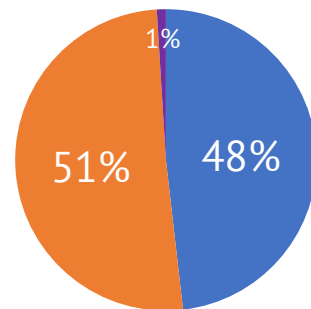
Gem. Hulst

Gem. Sluis

Gem. Terneuzen

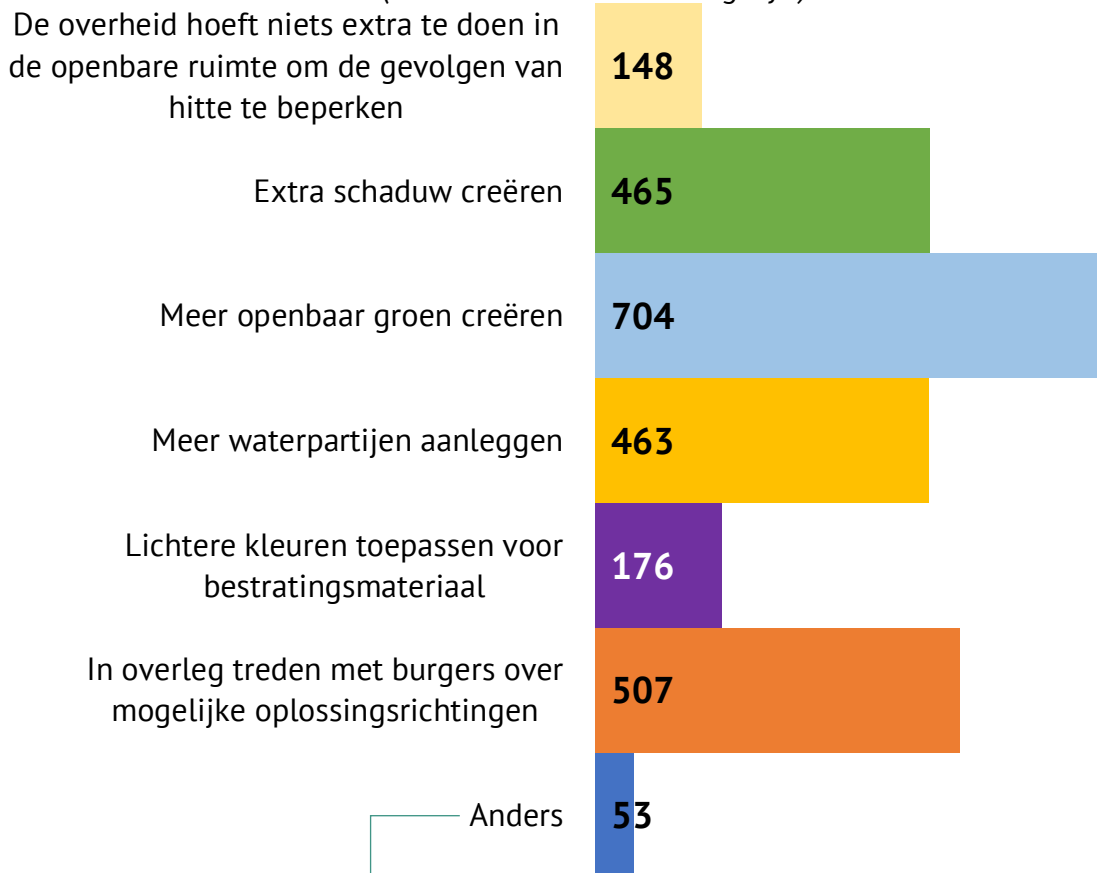
Aan de respondenten de vorige vraag met "Nee, dit zou ik niet doen" beantwoordden:

Waarom niet?

- Hitte veroorzaakt voor mij geen problemen.

Wat vindt u dat de overheid nog zou moeten doen in de openbare ruimte om de gevolgen van hitte zoveel mogelijk te beperken?

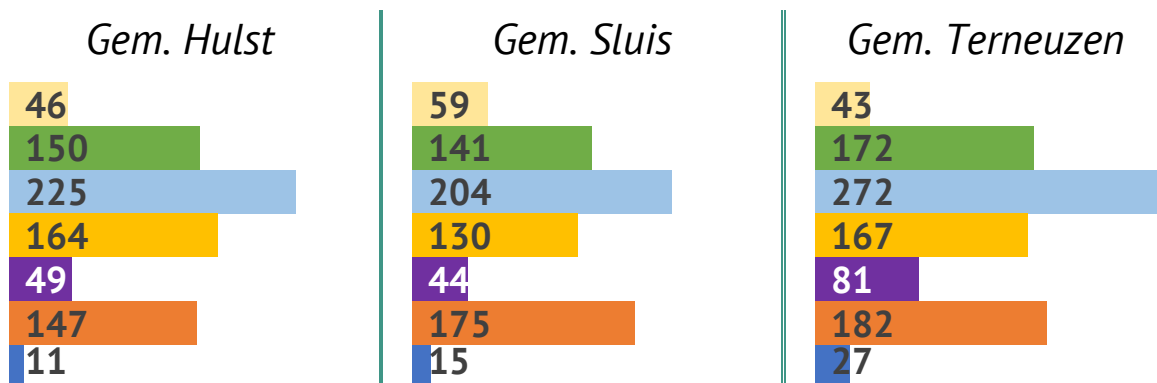
(Meerdere antwoorden mogelijk.)

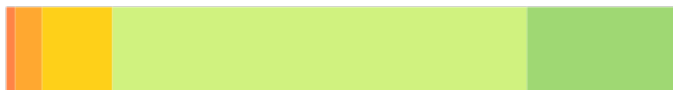

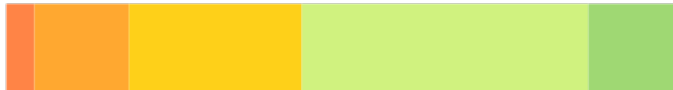

O.b.v. 1151 respondenten

Anders, namelijk:

- Bomen planten (voor meer schaduw, o.a. langs wegen en op pleinen)
- Het stimuleren van particuliere groene tuinen (subsidie) en het demotiveren van verharde tuinen (boete/belasting)
- Minder asfalt
- Schaduw creëren op parkeerterreinen
- Zonnepanelen: subsidiëren voor particulieren, of bv. als dak van een parkeerterrein
- Minder zonnepanelen aanschaffen
- Kijk naar andere steden; Parijs (straten besproeien), Tilburg (veel groen in de stad) en Gent

7. Overstromingen

	H	S	T
Ik vertrouw erop dat de overheid mij voldoende informeert over eventuele overstromingsrisico's.			
3,99/5	4,06	3,96	3,97
Ik vertrouw erop dat de overheid mij op tijd informeert over wat ik moet doen bij een overstroming.			
3,97/5	4,07	3,96	3,91
Ik ben tevreden over hoe de overheid ons beschermt tegen overstromingen (bijvoorbeeld met behulp van dijken).			
3,84/5	3,84	3,86	3,82
Ik denk dat mijn woning kwetsbaar is tijdens een overstroming.*			
3,11/5	2,99	3,19	3,12
*Voor deze stelling geldt: hoe <i>lager</i> de score, hoe <i>positiever</i> : hoe <i>lager</i> de score, hoe <i>minder</i> men denkt dat de eigen woning kwetsbaar is.			
Ik verwacht dat de kans op overstroming de komende 30 jaar toeneemt.*			
3,46/5	3,47	3,39	3,53
*Voor deze stelling geldt: hoe <i>lager</i> de score, hoe <i>positiever</i> : hoe <i>lager</i> de score, hoe <i>minder</i> men denkt dat de kans op overstroming toeneemt.			
Ik ben voorbereid op een eventuele overstroming.			
2,28/5	2,24	2,30	2,28

Antwoordopties: *Zeer oneens* / *Oneens* / *Neutraal* / *Eens* / *Zeer eens*

O.b.v. 1157 respondenten

7% van de respondenten is het (zeer) eens met de stelling “*Ik ben voorbereid op een eventuele overstroming.*”

74% van de respondenten is **tevreden** over hoe de **overheid hen beschermt** tegen overstromingen.

8. Afsluitende vraag en tips van inwoners

Als u nog vragen over deze enquête heeft of als u opmerkingen over het klimaat of klimaatveranderingen aan ons mee wilt geven, kunt u deze hieronder kwijt:

Vaker genoemde opmerkingen:

Meer uitwisseling van kennis en kunde:

- Er moeten informatiebijeenkomsten worden georganiseerd rond de thema's van dit onderzoek.
- Inbreng vanuit de inwoners moet worden meegenomen, inwoners moeten betrokken worden bij het bedenken van oplossingen.
- Inwoners moeten toegang krijgen tot informatie en (eenvoudig uitvoerbare) tips over *hoe* ze de (problemen veroorzaakt door) bovenstaande thema's kunnen voorkomen of verminderen.
- Een aantal respondenten geeft aan wel aanpassingen te willen doen, maar heeft hier financiële en/of praktische hulp bij nodig. Anderen geven aan mee te willen helpen met bijvoorbeeld het aanplanten van groen.

Meer vergroening, minder verharding:

- De overheid moet het 'vergroenen' van tuinen (en daken) makkelijker maken/stimuleren, bijvoorbeeld door subsidies.
- De openbare ruimte moet worden vergroend. Vooral het aantal bomen moet toenemen. Ook wordt een aantal keer genoemd dat de biodiversiteit verhoogd moet worden.

Wateropslag en -hergebruik

- Bij nieuwbouw moet er gedacht worden aan het mogelijk maken van een opvang voor regenwater en een grijswatercircuit.
- Particuliere zwembaden zouden in droge periodes niet gevuld moeten worden.
- Regenwater zou niet meteen naar het riool moeten gaan maar apart moeten worden opgeslagen.

- Zoet water van rivieren zou moeten worden opgeslagen in plaats van afgevoerd worden naar de zee.

Overig

- Men wil graag geïnformeerd worden over de uitkomsten van dit onderzoek.
- Een aantal respondenten geeft aan dat deze enquête het onderwerp meer onder de aandacht heeft gebracht en/of dat het informatief was.
- Onder een aantal respondenten heerst er scepsis: men denkt dat dit onderzoek bedoeld is om de verhoging van gemeentelijke belastingen te rechtvaardigen.

Door een aantal respondenten werden tips achtergelaten in het opmerkingen vak. Deze tips zijn hieronder per gemeente weergegeven.

Tips van respondenten uit gemeente Hulst

- *“Parkeerpleinen kunnen zonnedaken krijgen en zo zorgen voor schaduw en elektriciteit voor laadpleinen.”*
- *“Natuurlijk dienen gemeenten zelf het initiatief en het voorbeeld te nemen. Maar ga ook samen met particulieren aan de slag. Een actie met regentonnen. Een actie met sedumdaken. Een actie om regenwater te ontkoppelen en op eigen terrein vast te houden. Ga ook op bedrijventerreinen aan de slag, daar is veel dakoppervlakte en daar is dus ook snel grote winst te behalen.”*

Tips van respondenten uit gemeente Sluis

- *“Ik vraag me af waarom er zo weinig te horen is over het filteren van zout water. De zeespiegel stijgt en er dreigt een tekort aan zoet water. Maak van zout water zoet en gebruik het zout als strooizout?”*
- *“Het zou de overheid sieren hierover in nauw overleg met Waterschap, natuurbeschermers, RMDO en Stads/dorpsraden te komen tot een masterplan Droogte. Wat men nu ziet is veelal ad-hoc beleid zonder visie, wachten wat er op ons afkomt. Meer reageren dan regeren. Maak er geld voor vrij om tot een uitvoering te komen. Zorg voor ontkoppeling van regenwater van het riool en zorg voor solide waterberging, ook voor de landbouw”*
- *“Er zijn nogal veel tweedehands containers van 1000 liter in de handel, zou het mogelijk zijn dat alle 3 de Zeeuws Vlaamse gemeentes de handen ineen slaan, en een heel grote partij van deze containers op te kopen, en tegen gereduceerde prijs te verkopen, aan de belangstellende inwoners. Hiermee kan dan regenwater worden opgevangen, waarmee men de tuin of de bloemen kan bewateren, dit kan dan een grote besparing op drinkwater opleveren.”*
- *“Misschien hebben jullie het al gedaan, maar op de HZ heb je de opleiding watermanagement en op deze opleiding houden ze zich ook bezig met de onderwerpen besproken in de enquête. Misschien dat zij van toegevoegde waarde kunnen zijn voor de gemeenten”*
- *“Kijk naar de landen waar hitte problemen al jaren voorkomen. Daar creëren ze bijv. schaduw op parkeerplaatsen voor auto's door een simpele overkapping. Dit zorgt ervoor dat de airco minder hard moet werken omdat de auto niet zo warm wordt. Maak de overkapping van zonnepanelen voor extra stroom evt. direct te gebruiken om elektrische voertuigen op te laden of om de panden in de buurt van elektriciteit te voorzien. Zorg bij nieuwbouwhuizen dat er net als vroeger weer een waterput aangelegd wordt. Deze dan direct aansluiten op bijv. het toilet zodat kostbaar drinkwater hier niet voor gebruikt hoeft te worden. Misschien is er een mogelijkheid om onder de trottoirs een wateropvang te maken wat voor algemeen nut gebruikt kan worden, zoals een aansluiting voor de omwonenden op het toilet of minimaal mogelijk te gebruiken voor besproeiing van de tuin.”*

Tips van respondenten uit gemeente Terneuzen

- *“Mogelijkheid scheppen om goten (tijdelijk) af te kunnen koppelen, zodat meer water in de bodem infiltreert.”*
- *“Restwarmte van fabrieken beter gebruiken.”*
- *“Met mijn onderneming in Sas van Gent (nieuwe Warmte) ben ik veelvuldig met verduurzaming en nieuwe klimaatproblemen aan het werk op internationaal niveau. Indien gewenst wil ik graag mijn kennis en ervaring delen.”*
- *“Informatiebrief met handige en bij voorkeur praktische goedkoop uit te voeren aanpassingen die bijdragen aan de oplossing verspreiden of op website van de gemeente die gelijk opvalt.”*
- *“Meer tips in bv het advertentieblad of Facebook over wat mensen zelf kunnen doen.”*
- *“Informatieverstrekking (op gemeenteniveau) over type begroeiing dat beter tegen droogte kan/minder water nodig heeft kan nuttig zijn om aanpassingen te doen in de tuin. (Soorten beplanting maar ook soort gras)”*
- *“Kijk eens verder dan je provincie en gebruik de technische kennis van je inwoners van je gemeente. Er is heel veel hoogwaardige kennis aanwezig.” ... “Zorg voor een denkgroep burgers”*
- *“Bedrijven adviseren om bomen rond perceel te plaatsen zodat ze een koel pand hebben en niet extra hoeven te koelen.”*
- *“Sportverenigingen zouden, vanwege de omvangrijke oppervlaktes, zelf een waterbuffer met opgevangen hemelwater moeten hebben, zodat zij (alleen) met hemelwater hun sportvelden kunnen besproeien.”*

 [Onderzoekdoen.nl](https://www.onderzoekdoen.nl)